UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FAKULTA TĚLESNÉ KULTURY

Nová koncepce ochrany obyvatelstva a její možné důsledky na přípravu žáků.

Diplomová práce

Autor: Tomáš Loun, Ochrana obyvatelstva
Vedoucí práce: ing. Zdenek Melichařík

OLOMOUC 2015

Bibliografická identifikace

Jméno a příjmení autora: Tomáš Loun

Název diplomové práce: Nová koncepce ochrany obyvatelstva a její možné důsledky na přípravu žáků.

Vedoucí diplomové práce: Ing. Zdenek Melichařík

Rok obhajoby: 2016

Abstrakt: V magisterské práci byla uskutečněna analýza výukového programu ochrany obyvatelstva uvedeného v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání ve vztahu k Nové koncepci ochrany obyvatelstva. V rámci provedené analýzy bylo dílčím cílem seznámení se s Novou koncepcí ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 s následným vysvětlením vztahu a zaměřením k výukovému programu ochrany obyvatelstva. Následně byla ověřena probíhající výuka učiva zaměřená k tématu Ochrany obyvatelstva na základních školách s cílem zjištění konkrétního stavu v oblasti jejich praktického plnění. Práce poukazuje na návrh blokové výuky Ochrany obyvatelstva jako efektivnější varianty výuky.

Bibliographical identification

Name and surname: Tomáš Loun

Name of bachelor thesis: The new concept of protecting the population and its possible consequences on preparing pupils.

Supervisor: Ing. Zdenka Melichařík

Defence year: 2016

Abstract: The masteŕs thesis in order to determine the specific situation in their practical fulfillment. The work points out the proposal for the block teaching population protection as a more effective teaching option.The magister work deals with the analysis of the educational programme of population protection set out in the Framework Educational Programme for Basic Education in relation to the new concept of protection of the population. Part of the analysis was an objective introduction to the new concept of protection of the population by 2020, with a view to 2030, followed by an explanation of the relationship and orientation to the teaching programme of the civil protection. It was subsequently verified by the ongoing training curriculum focused on the Protection of the population in primary.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval samostatně pod vedením Ing. Zdenka Melichaříka a použil jsem jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 20. listopadu 2015.

Tomáš Loun

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce ing. Zdenku Melichaříkovi, za odborné vedení, iniciativní přístup a velmi užitečnou metodickou a podnětnou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování této práce.

Tomáš Loun

Obsah

Úvod 8
1. Historie a současnost výuky ochrany obyvatelstva v ČR 10
2. Nová koncepce ochrany obyvatelstva 15
2.1. Poslání a rámec ochrany obyvatelstva 15
2.2. Úkoly ochrany obyvatelstva 16
2.3. Krizové řízení 16
2.4. Analytická část 16
2.5. Strategické priority ochrany obyvatelstva 18
2.6. Koncepce významných oblastí 18
2.6.1. Síly 19
2.6.2. Věcné zdroje 19
2.6.3. Úkoly ochrany obyvatelstva 20
2.6.4. Krizové řízení 20
2.6.5. Věda a výzkum, vývoj inovace 21
2.6.6. Výchova a vzdělávání 21
2.6.6.1. Vztahy s veřejností 23
2.6.6.2 Mezinárodní vztahy 24
3. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání 26
3.1. Základní cíle a úkoly 27
3.2. Člověk a jeho svět 27
3.3. Člověk a jeho zdraví 29
3.4. Člověk a společnost 29
3.5. Výchova k občanství 30
3.6. Člověk a příroda 31
4. Výběr předmětů přímo zasahujících do výuky ochrany obyvatelstva 33
4.1. Chemie 33
4.2. Přírodopis 34
4.3. Zeměpis 34
4.4.1. Rizika ohrožující zdraví a jejich prevence 35
4.5. Tělesná výchova 36
5. Průřezová témata 37
5.1. Osobnostní a sociální výchova 38

5.2. Výchova demokratického občana. 38
5.3. Výchova k zamyšlení v evropských a globálních souvislostech 39
5.4. Multikulturní výchova 40
5.5. Enviromentální výchova 40
5.6. Mediální výchova 41
6. Ověření výuky ochrany obyvatelstva ve školách 43
7. Porovnání úrovně znalostí 44
7.1. Zhodnocení výsledků provedených testů 44
7.2. Grafické znázornění výsledků testů 45
Závěr 67
Legislativa a referenční seznam 70
Přílohová část 73

Úvod

O tom, že každého z nás neustále obklopuje množství rizik není třeba uvádět. Každý z nás si tuto skutečnost uvědomuje a přirozeně reaguje na většinu podnětů stresovou reakcí. Tyto reakce nás chrání vůči napadení a vnějším vlivům. Je to způsob ochrany našeho organismu. Díky naším smyslům detekujeme podněty a následně v centrální nervové soustavě zpracováváme. Zde probíhají procesy rekognoskace, což je vlastně proces porovnávání a třídění informací, do jaké míry je podnět rizikový. Jestli na tento podnět zná centrální nervový systém odpověď, pak dochází k okamžité reakci a k jednání. Rozhodování je vlastně porovnávání nové informace s již dříve získanými informacemi. Při rozpoznání známé informace dochází k zařazení jednání k příslušnému vzorci a k řešení situace například pohybovým programem či pohybovou odpovědí. Na tento kognitivní přístup následuje zpětná vazba, jestli to jednání, které produkuji, je správné. Druhou možností reakce je takzvaná invarianta vzorců vyššího řádu, kdy na podněty reagujeme okamžitě automaticky – zařazují se ke vzorcům neměnných situací. Jedním takovým příkladem je reakce na silný hlukový podnět, kterým může být třeba výbuch či záblesk. Na tyto reakce už reagujeme podvědomě přikrčením nebo soustředěním jen na neočekávaný detekovaný podnět. Podvědomé reakce má každý zdravý člověk už od narození. Jiné je to však s reakcí, která se musí vyhodnotit porovnáním ze zkušeností nebo naučenými dovednostmi. Právě na dovednosti jak se zachovat například, když dojde k požáru nebo když dojde k vyhlášení evakuace či ukrytí. Paradigma či úhel pohledu na reakci člověka na nečekaný nebo rizikový podnět uvádím záměrně, neboť chci vyjádřit potřebu zamyšlení nad přirozenou a učením získanou reakcí člověka na vzniklé nebezpečí tak, aby žák byl ve škole systematicky připravován na rozpoznání vzniklého nebezpečí a dokázal správně reagovat. V souvislosti se vznikem krizové situace může dojít a často dochází také k několika rizikovým situacím současně, kdy je třeba rozlišit větší nebezpečí a umět se správně rozhodnout nejen ve prospěch sebe, ale i těch ostatních. Umět si poradit a provést adekvátní pomoc svému okolí. Proto je důležité rozlišovat nebezpečí. Je důležité umět předcházet a zamezit jejich vzniku. Škola ve výuce ochrany obyvatelstva tvoří formativní celek informací, učí jejich rozpoznání a informuje o tom, jak je třeba se zachovat dle stanovených norem. Dalším zdrojem informací je rodina a sdělovací prostředky. Na titulních internetových stránkách s fotografiemi se dítě seznamuje s problémy ve světě a tyto si řadí do kontextu učiva. Takto si uvědomují, že ohrožení je skutečné a může k němu dojít. Vytváří si takto logické souvislosti, které si lépe pamatuje.

Úvodem diplomové práce je vytýčení hlavních bodů dokumentu Nové koncepce Ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030. Zde jsem uvedl hlavní principy

ochrany obyvatelstva, významné oblasti a nástroje prostřednictvím, kterých je realizována. V návaznosti na novou koncepci jsem poukázal na potřebu alespoň hrubé orientace či seznámení se zákony, které vymezují pravidla chování v mimořádných událostech a krizových situacích. Na tyto dokumenty se váží úkoly ochrany obyvatelstva, krizové řízení, strategické priority ochrany obyvatelstva. K seznámení žáků s koncepcí k identifikaci jednotlivých úkolů byl zvolen postup nastavení základních oblastí ochrany obyvatelstva. Vymezení článků koncepce, které jsou oblasti síly, věcné zdroje, úkoly ochrany obyvatelstva, krizové řízení, výchova a vzdělání, věda a výzkum, vývoj, inovace. Při uvádění oblastí je třeba stále mít na zřeteli jejich vzájemnou vazbu a tuto žákům sdělovat, aby si utvářeli logickou představu provázanosti systému. Více jsem rozvedl oblast Výchova a vzdělávání k výchově jednotlivých stupních vzdělávání i ve vztahu s veřejností a mezinárodními vztahy. Poukázal jsem na sílu médií, které jsou hybnou silou a mocným „ovladačem“ pro ovládnutí masivního lidského myšlení. Jsou to média, která v dnešní době zásadně ovlivňují názory lidí. Zde je třeba uvést, že média se využívá jako prostředku potřebného ovlivnění širokých mas lidí k prosazování mocenských záležitostí pod záštitou smyšlených hrozeb.

Ve vztahu k nové koncepci ochrany obyvatelstva jsem vypracoval výčet předmětů ve vzdělávacích oblastech uvedené v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, které ve svém programu mají výuku zaměřenou k tématu ochrany obyvatelstva. V závěru této části jsem se zmínil i o souvislostech v průřezových tématech Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k zamyšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova. Z vytvořeného přehledu učiva k ochraně obyvatelstva pro jednotlivé předměty na základních školách jsem vytvořil základ k analýze naplnění rámcového vyučovacího programu pro základní vzdělávání ve vztahu k ochraně obyvatelstva. Za účelem zjištění zájmu základních škol o vysokoškolsky vzdělané učitele se zaměřením na ochranu obyvatelstva jsem osobně navštívil školy. Zde jsem hovořil s řediteli o případném zájmu o učitele s aprobací k tomuto nesamostatně vedenému předmětu. Dále jsem zjišťoval, jakým způsobem je vedena výuka ochrany obyvatelstva v předmětech. V rámci prověřování výuky jsem vyhledal diplomovou práci, kde byla provedena zkušební bloková výuka části učiva k ochraně obyvatelstva na základní škole s kontrolním výstupem. Zaznamenané výsledky z blokové výuky jsem porovnal s výsledky vědomostí na jiné škole, kde bloková výuka ochrany obyvatelstva nebyla prováděna. V závěrečné části se zmiňuji návrhy a připomínky k zefektivnění výuky ochrany obyvatelstva na základních školách.

1. Historie a současnost výuky ochrany obyvatelstva v ČR

Podmínkou správného a efektivního chování člověka za mimořádných událostí je jeho včasná a kvalitní příprava. V současnosti je v České republice zpracována koncepce zvaná Nová koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030. V souladu s touto koncepcí je vypracovaný zadaný učební program pro předškolní, základní a střední vzdělávání takzvaný Rámcový vzdělávací program. Na základě tohoto programu jsou vypracované jednotlivé Školní vzdělávací programy na základních či středních školách. Ochrana člověka, jeho zdraví je v právním státě jedním z prioritních cílů státní politiky. Koncepční realizace tohoto cíle musí být též nedílnou součástí výchovy a vzdělávání mladé generace. V České republice je ochrana osobních práv garantována ústavním pořádkem České republiky. Na tuto ústavu následně navazují v souvislosti s ochranou obyvatelstva zákony jako Občanský zákoník, Trestní zákon, Zákon o integrovaném záchranném systému, Zákon o krizovém řízení, Zákon o hospodářských opatřeních, Zákon o hasičském záchranném sboru nebo Zákon o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami. Tématika ochrany člověka za mimořádných událostí byla v minulosti, a to až do ukončení školního roku 1991/1992, realizována v rámci samostatného vyučovacího předmětu „branná výchova“ na podkladě zákona č. 73/1973 Sb. O branné výchově. Po zrušení branné výchovy byla výuka na školách integrována do ostatních předmětů. Pokud se jedná o základní školy, zde byla výuka orientována ve sféře poskytování první pomoci, požární ochrany nebo zachování veřejného pořádku. Tato výuka byla nedostatečná, byla „osekána“ o důležité souvislosti a byla brána na řadě škol jako dodatečná a nepříliš respektovaná. V souvislosti na tento neutěšený stav Hlavní úřad civilní obrany České republiky v roce 1993 ve spolupráci s dalšími resorty a orgány ministerstev zahájil přípravy projektu pro základní a střední školy k začlenění tématu Ochrany člověka za mimořádných událostí do vybraných vyučovacích předmětů. Ve spolupráci s Výzkumným ústavem Pedagogickým v Praze byl projekt dokončen a Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy ČR schválen v roce 1995. Tento projekt byl, jak bylo výše uvedeno, koncipován do výukových předmětů, nebyl vytvořen samostatný předmět. Tato výuka však byla v jednotlivých předmětech výrazně rozšířena a byla zaměřená na ochranu člověka za mimořádných událostí, ohrožujících život člověka, jakými jsou přírodní katastrofy a provozní havárie s únikem nebezpečných škodlivin do životního prostředí. V tomto projektu byly stanovené také praktické pomůcky a doporučený obsah praktického cvičení k ověření získaných znalostí a dovedností. Jednalo se o videoprojekci, kde byly zpracovány praktické

ukázky a dokumenty mimořádných událostí. Zde byly zobrazovány rozsahy katastrof a v návaznosti na tyto příklady byly názorně dokumentovány příklady správného chování a doporučeného jednání. Byly doporučené besedy se zástupci IZS. Vhodným doplňkem byly také označené exkurze. Tematický blok Ochrana člověka za mimořádných situací byl rozdělen do čtyř samostatných témat:

- Ochrana člověka za mimořádných situací – téma doporučeno především pro výuku v občanské nauce. Téma bylo motivačním vstupem k celé problematice.
- Živelní pohromy – téma doporučeno dle typu škol především pro výuku v přírodovědě, zeměpise a blízkých předmětech. Bylo zaměřeno na problematiku zemětřesení, povodní požárů, sesuvů půd a dalších.
- Havárie s únikem nebezpečných látek – téma doporučeno především pro výuku v chemii a dle typu školy do tematicky blízkých předmětů. Téma se týká havárií s únikem nebezpečných škodlivin do životního prostředí, havárie v chemických provozech, havárií při převozu nebezpečných látek a ropných havárií.
- Radiační havárie jaderných energetických zařízení – téma bylo doporučeno především pro výuku v chemii nebo fyzice. Týká se havárií jaderně energetického zařízení a obecných zásad ochrany člověka.

Celým tematickým blokem se všemi tématy prolínaly zásady chování člověka při vzniku povodní, požáru a provozních havárii s únikem nebezpečných látek do životního prostředí.

Na základě zkušeností z výsledků výuky žáků byla u vyučujících provedena anketa. Výsledkem bylo zjištění, že ve velké většině škol, kde byl projekt uskutečněn, byl tento celý projekt užitečný a přínosný. Na základě výsledků experimentu vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy pokyn k začlenění tematiky ochrany člověka za mimořádných situací do vzdělávacích programů s účinností od 1. září1999. Na základě úspěšného projektu byly vydány pro potřeby učitelů metodické příručky. Tyto příručky obsahovaly návod, jak žáky připravovat na dopady možných následků živelných pohrom a dalších mimořádných situací, způsobenou lidskou činností. Kromě uvedeného tato příručka obsahovala také informace a doporučení k realizaci vzdělávání.

O rozvržení témat do výuky jednotlivých předmětů a stanovení konkrétních obsahů vzdělávání v jednotlivých ročnících a předmětech rozhoduje ředitel školy, který rovněž rozhoduje o organizaci a formě praktického cvičení. Témata jsou zahrnována do předmětů a tematických bloků, která jsou jim blízká svým obsahem. Nejde tedy o samostatný předmět, ale o začlenění jednotlivých témat do výuky stávajících předmětů. Časově není výuka těchto témat omezena a závisí na učitelích, jak je v daném předmětu a v tematickém bloku budou

vyučovat. Výuka ochrany obyvatelstva je koncipována tak, že žáci budou na základních školách seznamováni a učeni k dané problematice a na středních školách má probíhat opakování znalostí a prohlubování poznatků získaných na základní škole. Doporučení v rámci praktického cvičení je buď po ročnících, nebo pro celé školy. Provádět praktické cvičení jako například simulace vzniku mimořádné události, kdy součástí toho je přímo varování nebo vyhlášení s následnou cílenou evakuací, po které by následovalo příkladně ukrytí. O obsahu, způsobu i časovém rozsahu praktických cvičení rozhoduje ředitel školy, který může přizvat odborníky z řad Svazu civilní obrany ČR, Českého červeného kříže, Hasičského záchranného sboru ČR a dalších.

V problematice ochrany obyvatelstva docházelo postupně k podstatným změnám z důvodu změn legislativy, a to zákonu č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů a zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon). Výkon státní správy ve věcech civilní ochrany byl převeden z působnosti Ministerstva obrany do působnosti Ministerstva vnitra. Vzniklé generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky jako součást Ministerstva vnitra spolu s hasičskými záchrannými sbory krajů převzalo úlohu koordinátora při plnění úkolů ochrany obyvatelstva na centrální a krajové úrovni. Další inovací bylo zavedení jednotného varovného signálu s názvem „všeobecná výstraha“. V roce 2002 došlo k rozsáhlým povodním v české republice. Díky těmto zkušenostem a ohrožení velkého množství lidí, byly usnesením vlády ČR v roce 2003 uděleny pokyny k začlenění tematiky ochrany člověka za mimořádných událostí do vzdělávacích programů MŠMT ČR provedeny úpravy a aktualizace. V souvislosti s tímto byl vydán také dodatek k učebním dokumentům pro základní školy, střední školy a vyšší odborné školy s názvem „Ochrana člověka za mimořádných událostí“. Minimální rozsah vyučovacích hodin byl stanoven na šest hodin ročně v každém ročníku. Obsahově náplň výuky vychází z metodických materiálů připravených Hasičským záchranným sborem ČR, kde jsou uvedené doporučené metodické postupy a kontrolní testy pro ověření znalostí žáků. Její obsah je zaměřen na živelní pohromy včetně nezbytných dovedností, jako jsou chování při povodni, zemětřesení, velké sesuvy půdy, požáry, lavinové nebezpečí, atmosférické poruchy. Dále je zaměřen na nebezpečné látky, které pod vnějším vlivem unikly do životního prostředí, kdy s tímto jsou spojené nezbytné dovednosti jako improvizovaná ochrana při úniku chemických, biologických či radioaktivních látek. Zbrojní průmysl je vědeckotechnickou silou, která žene vývoj kupředu, ale i tou silou, která je určena k ničení a zabíjení. V této kategorii je zaměřen obsah na hrozby používání výbušnin, nebezpečných látek a s tím jsou spojené nezbytné dovednosti týkající se zásad nemanipulovat s výbušninami, jejich nálezu či obdržení

podezřelého předmětu. V rámci zkušeností z povodní, které zasáhly naši republiku, byl kladen důraz na neopomenutí výuky zaměřené na:

- rozpoznání varovného signálu „Všeobecná výstraha“ a činnost po jeho vyhlášení,
- používání telefonních linek tísňového volání a dalších komunikačních prostředků,
- příprava evakuačního zavadla, zásady pro opuštění bytu a ohroženého prostoru,
- poskytování první pomoci při zranění v případě mimořádné události

V souvislosti s těmito cíli byly pro zabezpečení výuky témat ochrany člověka za mimořádných okolností dodány metodické materiály a didaktické pomůcky, kdy seznam těchto pomůcek je zveřejněn na internetových stránkách Ministerstva vnitra, Generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky v rubrice zvané Na pomoc školám. V roce 2003 byla z hlediska koncepčního řešení ochrany obyvatelstva vládním materiálem s názvem Bezpečnostní strategie České republiky v bodě 74 stanoven aktivační úkol složkám integrovaného záchranného systému a dalším složkám podílející se na zajištění bezpečnosti státu. Zde je tento úkol formulovaný jako kladení velkého důrazu na výchovu mládeže a k tomu využívané účelové dotace, grantové politiky a preventivních systémů. Rozpracovaností a úrovní realizace Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015 se zabývá materiál Vyhodnocení stavu realizace Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015. Tento materiál vyhodnocuje koncepci v nastavení hlavních směrů v oblasti ochrany obyvatelstva jako správnou. Upozorňuje na nutnost dílčích změn a upravuje širší pojetí ochrany obyvatelstva. Všímá si však skutečnosti, že doporučená dotace šesti hodin na celý školní rok je nevyhovující. Hodnotící materiály jednoznačně konstatovaly nedostatečnou připravenost pro obranu, ochranu a zvládání mimořádných událostí a krizových situací. Vzhledem k tomu se vyjadřuje nezbytnost řešení doporučení zpracování nového výchovného programu. Navíc v té době svět řešil problémy mezinárodního terorizmu, kdy docházelo na různých místech světa k teroristickým útokům nebo zjištěným pokusům. Zastupitelé České republiky ostře vystupovali proti terorismu a možná i také kvůli tomu zaznamenali bezpečnostní složky informaci o možné přípravě teroristického činu na území České republiky.

Nelze opomenout zásadní dokument s názvem Strategie boje proti terorismu pro léta 2010 - 2012, který byl vypracovaný v roce 2010 Ministerstvem vnitra České republiky v rovině opatření, zaměřených na minimalizaci rizik a dopadu potenciálních teroristických útoků na území České republiky. Systémová příprava pracovníků veřejné správy v oblasti krizového řízení, je řešena Koncepcí vzdělávání v oblasti krizového řízení. V kapitole číslo tři je uvedeno, že problematiku ochrany člověka za mimořádných událostí a poskytování první pomoci byla

začleněna do vzdělávacích plánů či vzdělávacích programů pro základní školy a výraznou většinu středních škol.

V roce 2012 vypracovalo Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, které bylo garantem činnosti mezirezortní odborné komise, sestávající především z pracovníků Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy, ministerstva Vnitra Generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, podstatně důkladnější materiál, zabývající se problematikou přípravy žáků prvního školního cyklu základního vzdělávání v problematice Ochrana Člověka k jeho ochraně za běžných rizik a za mimořádných událostí. Tímto došlo k revizi obsahů původního Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, neboť bylo zjištěno, že za posledních deset let měly materiály charakter metodických materiálů a doporučení. Závaznost těchto materiálu však byla sporná, jejich neakceptování bylo prakticky nevymahatelné a nepostižitelné.

Problematika ochrany obyvatelstva je zde zpracována do jednotlivých vzdělávacích oblastí Rámcového vzdělávacího programu s respektováním klíčových kompetencí do jejich charakteristik, cílových zaměření, formulací obsahu učiva i očekávaných výstupů. Výrazné obohacení bylo zaznamenáno především v oblasti Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a zdraví. Dále v předmětu tělesná výchova v učivu byla zapsána výuka turistiky a pohybu v přírodě – učební prvky: přežití v přírodě, orientace, ukrytí, nouzový přístřešek, zajištění vody, potravy, tepla, základní pomůcky. V této fázi veškeré kompenzace učiva rozprostřené v doporučeném učivu uvedené v Rámcovém vzdělávacím programu dokonce vyvstává otázka nebo úvaha o koncipování nového předmětu. Tyto úvahy však narážely na problém časové dotace výuky a učitelské kvalifikace pro tento vytvořený předmět. Dominantní charakteristikou tématu Ochrany obyvatelstva je jeho průnik všemi vymezenými průřezovými tématy, tedy osobnostní a sociální výchovou, výchovou demokratického občana, výchovou k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní, environmentální i mediální výchovou.

2. Nová koncepce ochrany obyvatelstva

„ Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 představuje klíčový dokument popisující systém ochrany obyvatelstva v celé jeho multiresortní šíři a komplexnosti. Formuluje základní principy ochrany obyvatelstva a definuje její významné oblasti a nástroje, prostřednictvím kterých je prakticky realizována. Připravenost systému čelit současným i předvídatelným bezpečnostním hrozbám a s nimi spojeným mimořádným událostem a krizovým situacím už si dále nevystačí s „pouhým" nasazením sil a prostředků bezpečnostních složek státu. Je potřeba hledat nové cesty, nástroje a postupy spočívající zejména v efektivním zapojení všech subjektů, které jsou schopny tomuto systému na pomoci."[1]

Světové trendy v oblasti analýz rizik poukazují na skutečnosti, že aktuální hrozby nejsou jen přírodního nebo technického charakteru, ale také charakteru sociálního. Zde je možné zmínit jako příklad současný problém Evropy a Asie migrace utečenců ze zemí, kde je nastolen stále se rozpínající a hrozící vojenský režim. Rasantní řešení celého konfliktu komplikuje náboženské a etnické založení. Další skutečností je stárnutí populace a s tím spojené měnící se demografické křivky.

2.1. Poslání a rámec ochrany obyvatelstva

Lidstvo bylo po celou dobu své existence ohrožováno celou řadou nebezpečí. Zprvu se jednalo zejména o živelní katastrofy, sociální, náboženské i etnické střety často přerůstající ve válečné konflikty. Později přibyly průmyslové havárie a s rozšiřováním moderních technologií se přidaly hrozby v podobě nezvládnutí nově vyvíjených technologií, jako jsou například jaderná energie, genové manipulace, nanotechnologie nebo informační technologie. S postupující globalizací se ohrožení společnosti zvyšuje zejména s rostoucí snahou o maximalizaci zisku bez ohledu na udržitelný rozvoj území. Spolu s globalizací postupuje ruku v ruce i hrozba terorizmu. *„ Po vyhodnocení možných dopadů uvedených rizik a hrozeb je patrné, že opatření, která budou snižovat tato nebezpečí a jejich případné následky, jsou vlastně ochranou celé společnosti."* [2]

[1] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013,s. 4

[2] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013, s. 6

2.2. Úkoly ochrany obyvatelstva

„ Ochrana obyvatelstva je souhrn opatření, která napomáhají k zabezpečení ochrany života a zdraví lidí, majetku a životního prostředí. Úkoly ochrany obyvatelstva plní nejen složky IZS, ale svůj podíl na ní mají také orgány kraje, obce, právnické a podnikající fyzické osoby i samotní občané. I když je ochrana obyvatelstva v současnosti stabilním systémem, který opakovaně potvrdil svoji funkčnost, je ohrožován restriktivními opatřeními vycházejícími z ekonomické situace a s tím souvisejícím snižováním počtu pracovníků." [3]

2.3. Krizové řízení

Systém krizového řízení je nastavený zákonem č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon). Pro řešení krizových situací jsou zpracovány speciální plánovací dokumenty, jako jsou krizový plán, plán krizové připravenosti. V posledních letech se také výrazně projevuje určitý odklon od plánování řešení krizových situací na centrální úrovni. Jedná se zejména o neaktuálnost některých typových plánů či neřešení nových hrozeb.

„ Možným řešením vzniklé situace je zvýšení důrazu v rámci systému vzdělávání (zejména na úrovni vysokých škol), užší provázání teorie s praxí a také efektivnější využívání dosažených výsledků bezpečnostního výzkumu. Zároveň bude potřeba revidovat přístup k řešení krizových situací na centrální úrovni a aktualizaci možných typů krizových situací. Účinnou realizací výše uvedeného budou eliminovány možné hrozby v podobě nedostatků odborného personálu či rizika přebírání úkolů státní správy soukromými subjekty a tím oslabení role státu v systému bezpečnosti." [4]

2.4. Analytická část

Nejvýznamnějším faktorem ovlivňujícím rozvoj ochrany obyvatelstva je personální zabezpečení 26 %, po něm následuje finanční zajištění 22 %, právní předpisy 21 %, funkčnost systému 19 % a vyzdvižení významu ochrany obyvatelstva 12 %. Uvedené faktory jsou

[3] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013,s. 12

[4] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013, s.13

vzájemně provázané a jeden na druhém má svou míru závislosti. Základ však byl určen zvýšením personálního zabezpečení, jak po stránce kvantitativní, tak i po stránce kvalitativní. Tímto budou odůvodňovány a především prosazovány právní předpisy. Tyto právní předpisy s sebou vedou požadavky adekvátního dobrého finančního zabezpečení. V očích veřejnosti bude problematika ochrany obyvatelstva více zřejmá, s ohledem k jednotlivci bude mít větší předpoklad pro pochopení nutnosti zabývat se problematikou možnosti vzniku krizových situací a mimořádných událostí. Následkem rozvoje výše uvedených opatření je zlepšení funkčnosti celého systému ochrany obyvatelstva.

Personální zabezpečení – hlavním úkolem začít na základních školách výuku prevence ochrany obyvatelstva, tak aby se ochrana obyvatelstva stala přirozeným článkem vzdělávání a pochopení žáka řešit vzniklé situace.

Bezpečnost státu je založena na principu zajištění bezpečnosti jednotlivce, komunity a zabezpečení funkce společnosti, k jehož úspěšnému uplatnění je nezbytné zajistit funkčnost dotčených orgánů ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranné sbory, havarijní služby. Zajistit funkčnost dotčených orgánů státní správy a samosprávy, právnických a podnikajících fyzických osob a rozvíjení procesů a nástrojů, které slouží k posilování a ochrany obyvatelstva.

Ochrana obyvatelstva je širokou „multiresortní“ disciplínou, kterou není možné vysvětlovat a řešit jen jako plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuaci, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva (ve vazbě na Ženevské úmluvy z 12. srpna 1949), ale jako soubor činností a úkolů odpovědných orgánů veřejné správy, právnických a podnikajících fyzických osob a také občanů, které vedou k zabezpečení ochrany života, zdraví, majetku a životního prostředí, v souladu s platnými právními předpisy. *„ Úkoly jednotlivých orgánů jsou nepřenositelné a jejich plnění vyplývá z konkrétních ustanovení právních předpisů. Jako například je možné uvést:*

- varování, evakuaci, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva v gesci Hasičského záchranného sboru ČR (HZS ČR),

- zabezpečení veřejného pořádku v gesci Policie ČR,

- ochrana života a zdraví obyvatel v gesci Ministerstva zdravotnictví a krajů,

- zvládání povodňových rizik v gesci Ministerstva životního prostředí, Ministerstva zemědělství a jednotlivých povodňových orgánů,

- zabezpečení fungování státní správy a samosprávy při mimořádné události nebo krizové situaci v gesci jednotlivých orgánů veřejné správy a další." [5]

2.5. Strategické priority ochrany obyvatelstva

„ Pro splnění strategických cílů je třeba dle nové koncepce ochrany obyvatelstva se zaměřit na následující klíčové priority:

1. Širší zapojení občanů do systému ochrany obyvatelstva cestou zvýšení jejich schopnosti sebeochrany za využití informací a znalostí získaných v rámci plošného a cíleného systému výchovy a vzdělávání.

2. Širší zapojení právnických a podnikajících fyzických osob do přípravy na mimořádné události a krizové situace a jejich řešení cestou užší spolupráce s odpovědnými orgány veřejné správy a zvýšeným podílem na realizaci konkrétních úkolů u subjektů představujících zvýšené riziko pro své okolí.

3. Zvýšení odolnosti a ochrany prvků kritické infrastruktury proti možným rizikům a zajištění širšího zapojení subjektů kritické infrastruktury do procesu přípravy na mimořádné události a krizové situace a jejich řešení.

4. Cílená podpora vědy a výzkumu, vývoje, inovací s důrazem na využívání dosažených výsledků v aplikační sféře v rámci systému vzdělávání a přípravy odborníků.

5. Vyvážené a komplexně využitelné úkoly a nástroje ochrany obyvatelstva umožňující efektivní prevenci a přípravu na mimořádné události a krizové situace a jejich řešení založené na přesně definovaném a zakotveném systému ochrany obyvatelstva." [6]

2.6. Koncepce rozvoje významných oblastí ochrany obyvatelstva

Pro účely zpracování Koncepce a k identifikaci nezbytných úkolů byl zvolen postup nastavení základních oblastí ochrany obyvatelstva. Základními oblastmi ochrany obyvatelstva jsou:

- síly,
- věcné zdroje,

[5] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013, s.7

[6] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013, s.19

- úkoly ochrany obyvatelstva,
- krizové řízení,
- výchova a vzdělání,
- věda a výzkum, vývoj, inovace.

Každá oblast je detailně rozpracovaná v Koncepci ochrany obyvatelstva. Vzhled k obsáhlosti jednotlivých oblastí, zmíním u každé z nich pouze takzvaný nástroj Věda a školství. V závěru zpřehlednění jednotlivých oblastí se především zmíním o oblasti Výchova a vzdělávání. Tato oblast se zabývá plánovanou výchovou, která je především předmětem práce vzhledem k předmětovým tématům výuky na základních školách. Tato oblast se nazývá Výchova a vzdělávání. Je uvedena v závěrečné části oddílu Koncepce ochrany obyvatelstva.

2.6.1. Síly

V rámci vzdělávacích aktivit jednotlivých úrovní řízení je potřeba dbát na důkladné vysvětlování úkolů a povinností všech stupňů řízení, jejich vzájemnou vazbu, místo a úlohu složek IZS, koordinační roli HZS ČR a využívání zpracovaných typových činností. Velkou pozornost je potřeba věnovat praktické výuce odborného personálu složek IZS a orgánů veřejné správy, a to zejména ve formě pravidelných kurzů například k získání odborné způsobilosti. Problematika složek IZS při řešení mimořádných událostí a krizových situací je součástí zpracovaných modulů k problematice bezpečnosti, které jsou určeny jako studijní materiál pro zaměstnance státní správy a samosprávy v rámci vzdělávání odborníků v krizovém řízení.

„ Určitým problémem v rámci systému vzdělávání představuje roztříštěnost a nekoordinovanost výuky budoucích odborníků na vysokých školách. Zároveň je potřeba zlepšit také „zpětnou vazbu“ praxe do vyučované teorie tak, aby byly studentům poskytovány vždy aktuální a moderní postupy v oblasti řešení mimořádných událostí a krizových situací." [7]

2.6.2. Věcné zdroje

V rámci vzdělávacích aktivit jednotlivých úrovní řízení je potřeba dbát na důkladné vysvětlování úkolů a povinností všech stupňů řízení, vzájemnou vazbu mezi systémem hospodářských opatření pro krizové stavy, systémem krizového řízení a IZS. *„ Problematika*

[7] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013, s.33

hospodářských opatření pro krizové stavy, ale také řešení mimořádných událostí a krizových situací, je součástí zpracovaných modulů problematice bezpečnosti, které jsou určeny jako studijní materiál pro zaměstnance státní správy a samosprávy v rámci vzdělávání odborníků v krizovém řízení." [8]

2.6.3. Úkoly ochrany obyvatelstva

Problematika ochrany obyvatelstva je vyučována v současnosti na cca dvou desítkách vysokých škol. Jejich výuka je roztříštěná a nesourodá a absolventi nejsou schopni přinést do praxe očekávanou přidanou hodnotu. Do budoucna je třeba prohloubit spolupráci s vysokými školami, přispět praktickými zkušenostmi odborníků do procesu vzdělávání a získat tak adekvátně odborně způsobilý personál.[9]

Orgány státní správy měly jednoznačně definovat požadavky pro oblast výzkumné činnosti a zadávání témat bakalářských, diplomových a disertačních prací, aby získané výsledky mohly být prakticky využity a byly přínosem.

„ Pro potřebu praktické realizace výchovy a vzdělávání je nezbytné propojit problematiku výuky ochrany obyvatelstva s přípravou občanů k obraně státu." [10]

2.6.4. Krizové řízení

V systému krizového řízení je věnována pozornost vzdělávání odborníků (dle Koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení). K tomuto účelu je zpracována celá řada modulů a materiálu. Do budoucna je potřeba věnovat velkou pozornost aktualizaci těchto dokumentů a jejich distribuci dotčeným subjektům. *„ Dlouhodobým cílem, v souladu se závěry uvedenými v oblasti „výchova a vzdělávání", je analyzování potřeby vytvoření povinných předmětů na základních a středních školách nebo jiného obdobného způsobu pravidelné výuky a systematické působení na lektory a odborníky tak, aby byla zajištěna dostatečná penetrace a pochopení předávaných informací."* [11]

[8] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013, s.37

[9] Věstník Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR č. 10-12. *Pokyny pro organizaci civilní ochrany ve školách a školských zařízeních.* 1992

[10] *Koncepce ochrany obyvatelstva*, 2013, s.41

[11] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013, s.45

2.6.5. Věda a výzkum, vývoj, inovace

Podle dostupných informací bylo ve školním roce 2013 v problematice ochrany obyvatelstva poskytováno vzdělání dvou desítek vysokých škol, a to ve studijních programech bakalářských, navazujících magisterských a doktorských. Rovněž jsou realizována habilitační řízení a řízení ke jmenování profesorem.

Pro další směřování oblastí je nezbytné zefektivnit spolupráci těchto vysokých škol s výzkumnými pracovišti a aplikační sférou a usilovat o realizaci společných projektů.

„Možnosti spolupráce akademické obce a výzkumných pracovišť, a to zejména v souvislosti s aplikací dosažených výsledků do procesu vzdělávání a přípravy odborníků, rozpracovat ve strategickém dokumentu bezpečnostního výzkumu ČR a blíže konzultovat v rámci společné komunikační platformy." [12]

2.6.6 Výchova a vzdělávání

Výchova a vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva v současné době probíhá ve dvou základních rovinách:

- výchova a vzdělávání obyvatelstva,
- vzdělávání odborníků.

„Obyvatelstvo je pravidelně vzděláváno v rámci standardního vzdělávacího procesu dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Oblast ochrany člověka za mimořádných událostí je součástí rámcových vzdělávacích dokumentů (tzv. rámcové vzdělávací programy) pro předškolní, základní a střední vzdělávání." [13]

V jednotlivých stupních vzdělávání je situace následující:

1. Předškolní vzdělávání

- chybí metodický materiál pro učitele,
- pro výuku jsou zpracovány pomůcky, avšak malého výběru (zatím jsou využívány i materiály z prvního stupně základního vzdělávání),

[12] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013, s.52

[13] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013, s.47

- vzdělávání učitelů – nejsou specifické kurzy, mohou využívat kurzy pro základní školy nebo samostudium. [14]

2. Základní vzdělávání

- v roce 2012 zpracoval metodický materiál pro učitele „Podklady k výuce témat ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí v základních školách“,
- pro výuku bylo zpracováno velké množství druhů pomůcek, které lze kombinovat,
- vzdělávání učitelů – pořádány kurzy HZS ČR, kursy pořádané Národním institutem dalšího vzdělávání a dále formou samostudia, přípravy na vysokých školách (Pedagogické fakulty, Fakulty tělesné výchovy a sportu, UK Praha, Fakulta tělesné kultury UP Olomouc).

3. Střední vzdělávání

- není vytvořen metodický materiál pro učitele,
- chybí rozmanitost pomůcek,
- vzdělávání učitelů – nejsou specifické kurzy, mohou využívat kurzy pro základní školy nebo samostudium.[15]

Obecně u všech stupňů vzdělávání problematika ochrany člověka za mimořádných událostí a krizových situací v rámcových vzdělávacích programech pojata průřezově, a to prostřednictvím několika vzdělávacích oblastí a oborů. Výuka však musí být koordinována, aby bylo možné docílit nejen odpovídající úrovně výsledků vzdělávání, ale byla možná i evaluace. Toho může být docíleno například zavedení samostatného předmětu obsahujícího komplexně problematiku bezpečnosti (dopravní výchova, první pomoc, obrana vlasti, ochrana člověka za běžných rizik a mimořádných událostí či krizových situací). V nejbližším období by tato záležitost měla být v rámci speciálně zřízené pracovní skupiny analyzována a měly by být přijaty odpovídající závěry a řešení, které umožní naplnění výše uvedených principů a potřeb vzdělávání. [16]

Vzdělávání odborníků, kteří se věnují výchově a vzdělávání obyvatelstva, v současné době probíhá po třech liniích:

- vzdělávání lektorů a dobrovolníků,
- vzdělávání učitelů,
- vzdělávání pracovníků, kteří se zabývají ochranou obyvatelstva a krizovým řešením.

Lektoři a dobrovolníci, kteří se na vzdělávání a přípravě podílejí, v mnoha případech postrádají pedagogické a prezentační dovednosti. Rozpracovanou přípravou pro tuto skupinu disponuje

[14] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013, s.48
[15] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013, s.4
[16] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013, s. 48

pouze HZS ČR, který organizuje kurz pro začátečníky a metodická zaměstnání pro koordinátory u HZS krajů. Jiný ucelený kurz nebo příprava neexistuje.[17] Učitelé na školách na druhou stranu nedisponují odbornými znalostmi z dané problematiky. Pro doplnění odbornosti jsou pro učitele akreditovány kurzy v rámci aktivit Národního institutu dalšího vzdělávání nebo se mohou zúčastnit kurzů pořádaných přímo HZS ČR (bez akreditace). Další možností je doplňovat odbornost samostudiem.

„ Pro budoucí učitele je postupně realizována příprava přímo na vysokých školách (usnesení vlády k Začlenění tématik Ochrana člověka za mimořádných událostí, péče o zdraví a dopravní výchova do studijních programů pedagogických fakult dne 5. října 2011 Č. 734), kterou pedagogické fakulty postupně implementují do svých vzdělávacích oborů." [18]

„ Odborníci, kteří se profesně věnují činnostem v oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení získávají kvalifikaci na vysokých školách, které své vzdělávací programy tvoří v souladu se Společným minimem pro potřeby vzdělávání odborníků v oblasti bezpečnosti (usnesení Bezpečnostní rady státu ze dne 3. července 2007 č. 32), nebo pak v kurzech odborné způsobilosti, či v rámci celoživotního vzdělávání. Dlouhodobě však dochází k odtržení teorie a praxe, příprava studentů neodpovídá mnohdy skutečným potřebám společnosti v této oblasti."[19]

Celkově oblasti výchovy a vzdělávání chybí větší propojení praxe s vědou a výzkumem. Je nedostatečně stanovena zpětná vazba, která by zhodnotila úspěšnost činností. Výsledky výzkumné činností jsou omezeně zveřejňovány a zaváděny do praxe a naopak. Současně je potřebné aktivní zapojení akreditační komise, zohledňování usnesení vlády č. 734/2011 při posuzování studijních programů vysokých škol zaměřených na vzdělávání budoucích učitelů. *„ K dosažení zlepšení v dané oblasti je nutné provést komplexní revizi systémové přípravy a na základě výsledku navrhnout její celkovou optimalizaci."* [20]

2.6.6.1. Vztahy s veřejností

„ Ve výchově a vzdělávání je každoročně zaznamenáno mnoho úspěchů, mezi které patří například kladně hodnocené projekty, vzdělávací akce, akce velkého rozsahu a podobně. Medializace ale není na takové úrovni, aby se laická i odborná veřejnost o těchto úspěších

[17] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013, s. 48

[18] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013, s. 49

[19] Tamtéž

[20] Tamtéž

dozvěděla. Nestačí pouze informovat o výsledcích projektu, ale je třeba více se zaměřit i na šíření výstupů tak, aby mohly být více využívány odbornou i laickou veřejností." [21] K tomu je třeba navázat spolupráci s médii, která mají nejvyšší sledovanost, poslechovost nebo čtenost a atraktivní formou tvořit jednotlivé výstupy tak, aby se podařilo zaujmout co největší počet diváků, posluchačů nebo čtenářů, a tím by bylo dosaženo požadovaných výsledků. Zároveň věnovat pozornost atraktivitě zpracování materiálu a výstupy lidem předávat moderními metodami (například aplikace v chytrých telefonech a podobně). K tomu využívat zkušeností z úspěšně realizovaných projektů (například Vaše cesty k bezpečí, Hasík, Záchranný kruh). Je nutné radikálně změnit pohled veřejnosti na ochranu obyvatelstva, na připravenost na mimořádné události a krizové situace. [22]

Na základě výše uvedeného se jeví jako nutné stanovit pro oblast ochrany obyvatelstva jednotnou strategii provádění public relations.

2.6.6.2. Mezinárodní vztahy

Podíl na zahraničním dění v oblasti výchovy a vzdělávání není z pohledu ČR dostatečně rozvinut. Pozitivní výsledky přináší pouze regionální přeshraniční spolupráce, která se však týká jen vybraných krajů. Celkově lze konstatovat, že chybí monitorování dění a vývoje uvedené oblasti v zahraničí. Významným faktorem, který tyto činnosti ovlivňuje, je mimo jiné i nedostatek jazykově vybaveného personálu. *„ Pro potřeby zahraniční spolupráce je nutné sledovat vývoj v mezinárodních společenství (EU, NATO) a dále zajistit účast fundovaných odborníků na mezinárodních konferencích a jednáních věnovaných výchově a vzdělávání odborníků a obyvatelstva."* [23]

V rámci Mechanismu byl vyvinut systém vzdělávání formou grantů. Výsledky vzdělávacích aktivit jsou prezentovány na komitologickém Výboru pro civilní ochranu (CPC). Oblast vzdělávání a výcviku je také výraznou měrou řešena na Raining Policy Group (TPG), která je poradním orgánem Výboru pro civilní ochranu. Probíhá spolupráce s Evropskou komisí v oblasti přípravy a školení koordinátorů, humanitární pomoci a předurčených členů mezinárodních záchranných jednotek. V této oblasti se jedná zejména o účast předurčených osob na kurzech v rámci Mechanismu, na mezinárodních cvičeních, Workshopech, a projektech. Do budoucna se předpokládá pokračování v aktivním využívání možností

[21] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013, s. 49

[22] Tamtéž

[23] Tamtéž

Mechanismu v oblasti přípravy a školení odborníků a dále aktivnější přístup ČR při pořádání podobných akcí ve spolupráci s EU.

Klíčovým nástrojem pro vědu a výzkum v rámci EU je nyní 7. rámcový program. Z tohoto programu je možné financovat i vědecké a výzkumné projekty z oblasti civilní ochrany. Pro finanční perspektivu 2014 až 2020 bude otevřen nový program pro financování vědy a výzkumu, kde se předpokládá navýšení finančních prostředků a návaznost na 7. rámcový program. Pro rozvoj systému ochrany obyvatelstva se jeví jako velmi výhodné motivovat akademickou obec k aktivnímu zapojení do čerpání finančních prostředků s rámcových programů a tím zajistit dostatečnou finanční rezervu pro vědeckou činnost v této oblasti. Finanční rozsah 7. rámcového programu je cca 50 miliard EUR. Po skončení tohoto programu bude dále pokračovat 8. rámcový program s finančním rozsahem cca 80 miliard EUR. [24]

[24] Koncepce ochrany obyvatelstva, 2013, s. 50

3. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

V rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání je určen obsah rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory:

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace (Matematika a další její aplikace)
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)
- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

Z jednoho vyučovacího oboru může být vytvořen jeden vyučovací předmět nebo více vyučovacích předmětů, případně může být vyučovací předmět vzniknout integrací vzdělávacího obsahu více vzdělávacích oborů (integrovaný vyučovací předmět). Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání umožňuje propojení (integraci) vzdělávacího obsahu na úrovni témat, tematických okruhů, případně vzdělávacích oborů. Integrace vzdělávacího obsahu musí respektovat logiku výstavby jednotlivých vzdělávacích oborů. Záměrem je, aby učitelé při tvorbě Školního vzdělávacího programu vzájemně spolupracovali, propojovali vhodná témata společná jednotlivým vzdělávacím oborům a posilovali nad předmětový přístup ke vzdělávání. [25] V rámci prováděné analýzy, ve kterých vzdělávacích oborech a konkrétních předmětech výuka zachází nebo koresponduje s problematikou ochrany obyvatelstva, jsem vypracoval níže uvedený výčet předmětů, kde jsem nalezl souvislosti týkající se výuky ochrany obyvatelstva. Dále jsem u jednotlivých předmětů konkretizoval, s o jakou výuku se v tom daném předmětu jedná a co zahrnuje.[26]

V předmětech Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Matematika a její aplikace, Informační a komunikační technologie, Dějepis, Fyzika, Hudební výchova, Výtvarná výchova, Pracovní

[25] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s.16

[26] Padrnos, J. *Recenze Revize rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.* Praha MŠMT. 2013

činnosti. U doplňovacích vzdělávacích oborů jako Dramatická výchova, Etická výchova, Filmová a audiovizuální výchova, Taneční a pohybová výchova jsem rovněž nenalezl žádné přímé souvislosti s výukou ochrany obyvatelstva.

3.1. Základní cíle a úkoly

Předškolní věk.
Děti předškolního věku musí v případě nebezpečí umět snášet plánovaná ochranná opatření. Důraz se klade na sebeovládání a kázeň.
Žáci prvního stupně
Žáci prvního stupně musí umět tomto opatřením napomáhat. Důraz je kladen na základní vědomosti a sebeovládání.
Žáci druhého stupně
Žáci druhého stupně by měli být schopni chránit sami sebe. Spočívá to v sebeochraně a samozřejmě osvojení a pochopení základních vědomostí o daných jevech

3.2. Člověk a jeho svět

„Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět je jedinou vzdělávací oblastí RVP ZV, která je koncipována pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Tato komplexní oblast vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví, bezpečí a další témata. Uplatňuje pohled do historie i současnosti a směřuje k dovednostem pro praktický život." [27] Děti se učí vnímat lidi a vztahy mezi nimi, všímat si podstatných věcných stránek i krásy lidských výtvorů a lidských jevů, soustředěně je pozorovat a přemýšlet o nich, chránit je. Na základě poznání sebe a svých potřeb a porozumění světu kolem sebe se žáci učí vnímat základní vztahy ve společnosti, porozumět soudobému způsobu života, jeho přednostem i problémům, (včetně situací ohrožení). Učí se vnímat současnost jako výsledek minulosti a východisko do budoucnosti. Při osvojování poznatků a dovedností ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět se žáci učí vyjadřovat své myšlenky, poznatky a dojmy, reagovat na myšlenky, názory a podněty jiných. [28]

[27] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 38

[28] Tamtéž

Podmínkou úspěšného vzdělávání v dané oblasti je vlastní prožitek žáků vycházející z konkrétních nebo modelových situací při osvojování potřebných dovedností, způsobu jednání a rozhodování. K tomu významně přispívá i osobní příklad učitelů. Propojení této vzdělávací oblasti s reálným životem a s praktickou zkušeností žáků se stává velkou pomocí ve zvládání nových životních situací i nové role školáka, pomáhá jim při nalézání jejich postavení mezi vrstevníky a při upevňování pracovních a režimových návyků. [29]

V tematickém okruhu Místo kde žijeme, se žáci učí na základě poznávání nejbližšího okolí, vztahů a souvislostí v něm chápat organizaci života v rodině, ve škole, v obci, ve společnosti. Učí se do tohoto každodenního života vstupovat z vlastní aktivitou a představami, hledat nové i zajímavé věci místních a regionálních skutečností a na utváření přímých zkušeností žáků (například v dopravní výchově). Různé činnosti a úkoly by měly přirozeným způsobem probudit v žácích kladný vztah k místu jejich bydliště, postupně rozvíjet jejich národní cítění a vztah k naší zemi. [30]

Žák vyznačí v jednoduchém plánu svého bydliště a školy, cestu na určené místo a rozliší možná nebezpečí v nejbližším okolí. Začlení svou obec do příslušného kraje a obslužného centra ČR, pozoruje a popíše změny v nejbližším okolí, obci. Určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu. Určí světové strany v přírodě i podle mapy, orientuje se podle nich a řídí se podle zásad bezpečného pohybu a pobytu v přírodě. Vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického. Rozlišuje hlavní orgány státní moci a některé jejich zástupce, symboly našeho státu a jejich význam. Žák se učí rozpoznávat chování lidí – vlastností lidí, pravidla slušného chování – ohleduplnost, etické zásady, zvládání vlastní emocionality, rizikové situaci, rizikové chování, předcházení konfliktů. Žák v rozmanitosti přírody objevuje a zjišťuje propojenost prvků živé a neživé přírody, princip rovnováhy přírody a nachází souvislosti mezi konečným vzhledem přírody a činností člověka. Stručně charakterizuje specifické přírodní jevy a z nich vyplývající rizika vzniku mimořádných událostí, v modelové situaci prokáže schopnost se účinně chránit. Učí se rozpoznávat rizika v přírodě – rizika spojená s ročními obdobími a sezónními činnostmi, mimořádné události způsobené přírodními vlivy a ochrana před nimi.[31]

[29] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 38

[30] Tamtéž

[31] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 42-44

3.3. Člověk a jeho zdraví

Žák rozezná nebezpečí různého charakteru, využívá bezpečná místa pro hru a trávení volného času, uplatňuje základní pravidla bezpečného chování účastníka silničního provozu, jedná tak aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných. Chová se obezřetně při setkání s neznámými jedinci, odmítne komunikaci, která je mu nepříjemná v případě potřeby požádá o pomoc pro sebe i pro jiné, ovládá způsoby komunikace operátory tísňových linek. Reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných událostech. Žák vnímá dopravní situaci, správně ji vyhodnotí a vyvodí odpovídající závěry pro své chování jako chodec a cyklista. Rozpozná život ohrožující zranění, ošetří drobná poranění a zajistí lékařskou pomoc. Učí se rozpoznat návykové látky. Je upozorněn na riziko závislosti na automatech a počítačích – nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií. Seznámí se bezpečným chováním v silničním provozu, s dopravním značením, předcházení rizikovým situacím v dopravě a dopravních prostředcích (bezpečnostní prvky). Přivolání pomoci v případě ohrožení v případě ohrožení fyzického a duševního zdraví – služby odborné pomoci, čísla tísňového volání, správný způsob volání na tísňovou linku. Seznamuje se s mimořádnými událostmi a riziky ohrožení s nimi spojenými – postup v případě ohrožení (varovný signál, evakuace, zkouška sirén, požáry, (příčiny a prevence vzniku požárů, ochrana a evakuace při požáru), integrovaný záchranný systém. [32]

3.4. Člověk a společnost

Vzdělávací oblast Člověk a společnost v základním vzdělávání vybavuje žáka znalostmi a dovednostmi potřebnými pro jeho aktivní zapojení do života demokratické společnosti. Vzdělávání směřuje k tomu, aby žáci poznali dějinné, sociální a kulturně historické aspekty života lidí v jejich rozmanitosti, proměnlivosti a v jejich vzájemných souvislostech. Seznamuje žáka s významem společnosti a s důležitými společenskými jevy a procesy, které se promítají do každodenního života a mají vliv na utváření společenského klimatu. Zaměřuje se na utváření pozitivních občanských postojů, rozvíjí vědomí při náležitosti k evropskému civilizačnímu a kulturnímu okruhu a podporuje přijetí hodnot, na nichž je současná demokratická Evropa

[32] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 44-45

budována, včetně kolektivní obrany. Důležitou součástí v dané vzdělávací oblasti je prevence rasistických, xenofobních a extrémistických postojů, výchova k toleranci a respektování lidských práv, k rovnosti mužů a žen a výchova k úctě k přírodnímu a kulturnímu prostředí i k ochraně uměleckých a kulturních hodnot. Tato vzdělávací oblast přispívá také k rozvoji finanční gramotnosti a k osvojení pravidel chování při běžných rizikových situacích i při mimořádných událostech. [33]

Vzdělávací oblast Člověk a společnost zahrnuje vzdělávací obory Dějepis a Výchova k občanství. Ve svém vzdělávacím obsahu navazuje přímo na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět. Přesahy dané vzdělávací oblasti se promítají i do jiných vzdělávacích oblastí a do celého života školy a mají přímou vazbu zejména na společenskovědní část vzdělávacího oboru Zeměpis, který je v zájmu zachování jeho celistvosti umístěn ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda. Učí žáky respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití a přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání i jejich důsledky.[34]

3.5. Výchova k občanství

Žák objasní účel důležitých symbolů našeho státu a způsoby jejich používání, rozlišuje projevy vlastenectví od projevu nacionalismu. Zdůvodní nepřijatelnost vandalského chování a aktivně proti němu vystupuje. Zhodnotí nabídku kulturních institucí a cíleně z ní vybírá akce, které ho zajímají. Kriticky přistupuje k mediálním informacím, vyjádří i svůj postoj k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí. Zhodnotí a na příkladech doloží význam vzájemné solidarity mezi lidmi, vyjádří své možnosti, jak může v případě potřeby pomáhat lidem v nouzi a jak pomoci v situacích ohrožení a obrany státu. Uplatňuje vhodné způsoby chování komunikace v různých životních situacích, případně neshody či konflikty s druhými lidmi řeší nenásilným způsobem. Objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti, odlišné názory, zájmy způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám. Rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extrémistické chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášenlivosti. Posoudí a na příkladech doloží přínos spolupráce lidí při řešení konkrétních

[33] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 46
[34] Tamtéž

úkolů a dosahování některých cílů v rodině, ve škole, v obci. [35] V části Člověk, stát a právo se žák dozví o rozlišení jednotlivých složek státní moci ČR i jejich orgánů a institucí, uvede příklady institucí a orgánů, které se podílejí na správě obcí, krajů a státu. Přiměřeně uplatňuje svá práva včetně práv spotřebitele a respektuje práva a oprávněné zájmy druhých lidí, posoudí význam ochrany lidských práva a svobod, rozumí povinnostem občana při zajišťování obrany státu. Rozlišuje a porovnává úkoly orgány právní ochrany občanů, uvede příklady jejich činnosti a spolupráce při postihování trestných činů. Rozpozná protiprávní jednání, rozliší přestupek a trestný čin, uvede jejich příklady. Diskutuje o příčinách a důsledcích korupčního jednání. [36]

Následně v části Mezinárodní vztahy, globální svět se žák seznámí s významnými mezinárodními organizacemi a společenstvím, k nimž má vztah ČR, posoudí jejich význam ve světovém dění a popíše výhody spolupráce mezi státy, včetně zajišťování obrany státu a účasti v zahraničních misích. Uvede příklady některých projevů globalizace, porovná jejich klady a zápory. Uvede některé globální problémy současnosti, vyjádří na ně svůj osobní názor a popíše jejich hlavní příčiny i možné důsledky pro život lidstva. Objasní souvislosti globálních a lokálních problémů, uvede příklady možných projevů a způsobů řešení globálních problémů na lokální úrovni – v obci, regionu. Uvede příklady mezinárodního terorismu a zaujme vlastní postoj ke způsobům jeho potírání, objasní roli ozbrojených sil ČR při zajišťování obrany státu a při řešení krizí nevojenského charakteru. [37]

3.6. Člověk a příroda

Vzdělávací oblast Člověk a příroda zahrnuje okruh problémů spojených se zkoumáním přírody. Poskytuje žákům prostředky a metody pro hlubší porozumění přírodním faktům a jejich zákonitostem. Dává jim tím i potřebný základ pro lepší pochopení a využívání současných technologií a pomáhá jim lépe se orientovat v běžném životě.

V této vzdělávací oblasti dostávají žáci příležitost poznávat přírodu jako systém, jehož součásti jsou vzájemně propojeny, působí na sebe a ovlivňují se. Na takovém poznání je založeno

[35] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 51

[36] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 53

37 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s.53

i pochopení možných ohrožení plynoucí z přírodních procesů, z lidské činnosti a zásahu člověka do přírody. [38]

Vzdělávací obory vzdělávací oblasti Člověk a příroda, jimiž jsou Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis, svým činnostním a badatelským charakterem výuky umožňují žákům hlouběji porozumět zákonitostem přírodních procesů a tím si uvědomovat i užitečnost přírodních poznatků a jejich aplikací v praktickém životě. Žáci se tak učí zkoumat příčiny přírodních procesů, souvislosti či vztahy mezi nimi, klást si otázky (Jak? Proč? Co se stane, jestliže?) a hledat na ně odpovědi, vysvětlovat pozorované jevy, hledat a řešit poznávací nebo praktické problémy, využívat poznání zákonitostí přírodních procesů pro jejich předvídání či ovlivňování. [39]

Ve výše zmíněných vzdělávacích oborech žáci postupně poznávají složitost a mnohotvárnost skutečnosti, podstatné souvislosti mezi stavem přírody a lidskou činností, především pak závislost člověka na přírodních zdrojích a vlivy lidské činnosti na stav životního prostředí a na lidské zdraví. Učí se zkoumat změny probíhající v přírodě, odhalovat příčiny a následky ovlivňování důležitých místních i globálních ekosystémů a uvědoměle využívat své přírodovědné poznání ve prospěch ochrany životního prostředí a principů udržitelného rozvoje.[40]

38 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 55

39 Tamtéž

40 Herink, J., Balek. V.Ochrana člověka za mimořádných událostí – Živelné pohromy. Fortuna, 2002

4. Výběr předmětů přímo zasahujících do výuky ochrany obyvatelstva

Při vyhledávání konkrétních předmětů, které svou výukovou částí přímo zasahují do programové výuky ochrany obyvatelstva, jsem vybral ty předměty, u kterých je přímé vymezení konkrétních prvků k problematice ochrany obyvatelstva. V oblastech jako Informační a komunikační technologie či oblast Jazyk a jazyková komunikace nejsou přímé souvislosti. Ale uvědomme si, že vše souvisí se vším. I tady takové pořekadlo platí. Bez znalosti jazyka, specifických cizojazyčných pojmů, překladu řeči či základní znalosti komunikační technologie, se při řešení situací těžko obejdeme. Tyto znalosti pomáhají či usnadňují řešení nebezpečných situací nebo pomáhají předcházet stavu ohrožení. Nikdy člověk neví, kdy se dostane do nesnází a bude si muset poradit sám. K takovému stavu může dojít například při služební cestě, dovolené v zahraničí. Stěžejní předměty zasahující do výuky ochrany obyvatelstva jsou:

- Chemie
- Přírodopis
- Zeměpis
- Výchova ke zdraví
- Tělesná výchova

4.1. Chemie

Žák určí společné a rozdílné vlastnosti látek. Pracuje bezpečně s vybranými dostupnými a běžně používanými látkami a hodnotí jejich rizikovost. Posoudí nebezpečnost vybraných dostupných látek, se kterými za tím pracovat nesmí. Objasní nejefektivnější jednání v modelových příkladech havárie s únikem nebezpečných látek. Seznámí se s nebezpečnými látkami a přípravky – R – věty, S – věty, varovné značky a jejich význam. Seznámí se s mimořádnými událostmi typu havárie chemických provozů a úniku nebezpečných látek. Vysvětlí vznik kyselých dešťů, uvede jejich vliv na životní prostředí a uvede opatření, kterými jim nelze předcházet. Zhodnotí využívání prvotních a druhotných surovin z hlediska trvale udržitelného rozvoje na zemi. Aplikuje znalosti o principech hašení požárů na řešení modelových situací z praxe. Orientuje se v přípravě a využívání různých látek v praxi a jejich vlivech na životní prostředí a zdraví člověka.

4.2. Přírodopis

Žák rozlišuje příčiny, případně příznaky běžných nemocí a uplatňuje zásady jejich prevence, léčby, objasní význam zdravého způsobu života. Aplikuje první pomoc při poranění a jiném poškození těla. Uvede význam vlivu podnebí a počasí na rozvoj různých ekosystémů a charakterizuje mimořádné události způsobené výkyvy počasí a dalšími přírodními jevy, jejich doprovodné jevy a možné dopady i ochranu před nimi. Žák stanoví význam vody a teploty prostředí pro život. Seznámí se s ochranou přírodních zdrojů, s významem jednotlivých vrstev ovzduší pro život, vlivy znečištěného ovzduší a klimatických změn na živé organizmy a na člověka. Je seznámen s příčinami vzniku mimořádných událostí, přírodní světové katastrofy, nejčastější mimořádné přírodní události v ČR (povodně, větrné bouře, sněhové kalamity, laviny, náledí) a ochrana před nimi.

4.3. Zeměpis

Žák se naučí číst a orientovat se z plánů, map a kartografických produktů. Učí se znát jazyk mapy, symboly, smluvené značky, vysvětlivky, statická data a jejich grafické vyjádření, tabulky, základní informační geografická média a zdroje dat. Žák uplatňuje v praxi zásady bezpečného pohybu a pobytu v krajině, uplatňuje v modelových situacích zásady bezpečného chování a jednání při mimořádných událostech. Oživí si informace o ochraně člověka při ohrožení zdraví a života – živelní pohromy, opatření, chování a jednání při nebezpečí živelních pohrom v modelových situací.

4.4. Výchova ke zdraví

Zdraví člověka je chápáno jako vyvážený stav tělesné, duševní a sociální pohody. Je utvářeno a ovlivňováno mnoha aspekty, jako je styl života, chování podporující zdraví, kvalita mezilidských vztahů, kvalita životního prostředí, bezpečnost člověka a tak dále. Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje především k tomu, aby žáci poznávali sami sebe jako živé bytosti, aby pochopili hodnotu zdraví, způsob jeho ochrany i hloubku problémů spojených s nemocí či s jiným poškozením zdraví. Žáci se seznamují s různými riziky, která ohrožují zdraví v běžných i mimořádných situacích, osvojují si dovednosti a způsoby chování (rozhodování, které vedou k zachování či posílení zdraví, a získávají potřebnou míru

zodpovědnosti za zdraví vlastní i zdraví jiných. Jde tedy z velké části o poznávání zásadních životních hodnot, o postupné utváření postojů k nim a o aktivní jednání v souladu s nimi. Žáci si osvojují zásady zdravého životního stylu a jsou vedeni k jejich uplatňování ve svém životě i k osvojování účelného chování při ohrožení v každodenních i rizikových situacích i při mimořádných událostech. [41]

„Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků tím, že vede žáky k ochraně zdraví a života při každodenních rizikových situacích i mimořádných událostech a k využívání osvojených postupů spojených s řešením jednotlivých mimořádných událostí." [42]

Žák projevuje odpovědné chování v rizikových situacích silniční a železniční dopravy, aktivně předchází situacím ohrožení zdraví a osobního bezpečí, v případě potřeby poskytne adekvátní první pomoc. Uplatňuje adekvátní způsoby chování a ochrany v modelových situacích ohrožení, nebezpečí i mimořádných událostí. [43]

Zdravý způsob života a péče o zdraví. Žák se seznámí s vlivy vnějšího a vnitřního prostředí na zdraví – kvalita ovzduší a vody, hluk, osvětlení, teplota.

4.4.1. Rizika ohrožující zdraví a jejich prevence

Žák se seznámí se auto-destruktivními závislostmi, jako jsou psychická onemocnění, násilí mířené proti sobě samému, rizikové chování (alkohol, aktivní a pasivní kouření, zbraně, nebezpečné látky a předměty, nebezpečný internet), násilné chování, těžké životní situace a jejich zvládání, trestná činnost. Seznámí se se skrytou individuální formou násilí a zneužívání, sexuální kriminalitou – šikanou a jiným projevem násilí. Naučí se komunikovat se službami odborné pomoci. Dále se seznámí s bezpečným chováním a komunikací s vrstevníky a neznámými lidmi, bezpečný pohyb v rizikovém prostředí, nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií, sebeochrana a vzájemná pomoc v rizikových situacích a v situacích ohrožení. Dodržování pravidel bezpečnosti a ochrany zdraví – bezpečné prostředí ve škole, ochrana zdraví při různých činnostech, bezpečnost v dopravě, rizika silniční a železniční dopravy, vztahy mezi účastníky silničního provozu včetně zvládání agresivity,

[41] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 76-78

[42] Tamtéž

[43] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 79

postup v případě dopravní nehody (tísňové volání, zajištění bezpečnosti). Informativně se žák seznámí s manipulativní reklamou a informacemi – reklamní vlivy, působení sekt. Je seznámen s ochranou člověka za mimořádných událostí – klasifikace mimořádných událostí, varovný signál a jiné způsoby varování, základní úkoly ochrany obyvatelstva, evakuace, činnost po mimořádné události, prevence vzniku mimořádných událostí.[44]

4.5. Tělesná výchova

Činnostmi ovlivňující zdraví se žák seznamuje s odmítáním drog a jiných škodlivin, které jsou neslučitelné se sportovní etikou a zdravím, uplatňuje vhodné a bezpečné chování v méně známém prostředí sportovišť, přírody, silničního provozu, předvídá možná nebezpečí úrazu a přizpůsobí jim svou činnost (první pomoc při tělesné výchově a sportu v různém prostředí a klimatických podmínkách, improvizované ošetření poranění a odsunu raněného). Žák se učí o pobytu v přírodě, turistice – přesun do terénu a chování v dopravních prostředcích při přesunu, chůze v terénu, táboření, ochrana přírody, chování ve vodním prostředí jako plavání či pomoci tonoucímu.

[44] Martínek, B. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – příručka pro učitele základních a středních škol.* Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR. 2003

5. Průřezová témata

Průřezová témata reprezentují v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot. Obsah průřezových témat doporučený pro základní vzdělávání je rozpracován do tematických okruhů. Tematické okruhy průřezových témat procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a umožňují propojení vzdělávacích obsahů oborů. Tímto přispívají ke komplexnosti vzdělávání žáků a pozitivně ovlivňují proces utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Žáci dostávají možnost utvářet si integrovaný pohled na danou problematiku a uplatňovat širší spektrum dovedností.

Průřezová témata tvoří povinnou součást základního vzdělávání. Škola musí do vzdělávání na prvním stupni i na druhém stupni zařadit všechna průřezová témata uvedená v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Všechna průřezová témata však nemusí být zastoupena v každém ročníku. V průběhu základního vzdělávání je povinností školy nabídnout žákům postupně všechny tematické okruhy jednotlivých průřezových témat, jejich rozsah a způsob realizace stanovuje Školní vzdělávací program. Průřezová témata je možné využít jako integrační součást vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu nebo v podobě samostatných předmětů, projektů, seminářů, kurzů a podobně. Podmínkou účinnosti průřezových témat je jejich propojenost se vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů a s obsahem dalších činností žáků realizovaných ve škole i mimo školu.[45]

V etapě základního vzdělávání jsou vymezena tato průřezová témata:

1. osobnostní a sociální výchova
2. výchova demokratického občana
3. výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
4. multikulturní výchova
5. environmentální výchova
6. mediální výchova

[45] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 107

5.1. Osobnostní a sociální výchova

Průřezová témata Osobnostní a sociální výchova v základním vzdělávání akcentuje formativní prvky, orientuje se na subjekt i objekt, je praktické a má každodenní využití v běžném životě. Reflektuje osobnost žáka jeho individuální potřeby a zvláštnosti. Jeho smyslem je pomáhat každému žákovi utvářet praktické životní dovednosti.

Specifikou Osobnostní a sociální výchovy je, že se učivem stává sám žák, stává se jim konkrétní žákovská skupina a stávají se jím více či méně běžné situace každodenního života. Jejím smyslem je pomáhat každému žákovi hledat vlastní cestu k životní spokojenosti založené na dobrých vztazích k sobě samému i k dalším lidem a světu. [46]

Přínosem k průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka je utváření a rozvíjení základní dovednosti pro spolupráci, umožnění získat základní sociální dovednosti pro řešení složitých sociálních situací (například konfliktů). V oblasti postojů a hodnot průřezových témat vede k uvědomování si hodnoty spolupráce a pomoci. Vede k uvědomování si hodnoty různosti lidí, názorů, přístupu k řešení problémů, napomáhá k primární prevenci sociálně patologických jevů a škodlivých způsobů chování. Vzhledem k tomu, že se jedná o živá setkání dotýkající se osobní existence, je třeba počítat s tím, že na různé věci budou mít žáci různé názory, že se může objevit odmítání témat či technik, ostych, případně, že některé hry takzvaně „nevyjdou“. Právě tyto okamžiky však bývají v Osobnostní a sociální výchově velmi užitečné, neboť nabízejí příležitost k přemýšlení o tom, co se děje.

5.2. Výchova demokratického občana

Průřezové téma Výchova demokratického občana má mezioborový a multikulturní charakter v obecné rovině představuje syntézu hodnot, a to spravedlnosti, tolerance a odpovědnosti, v konkrétní rovině pak především rozvoj kritického myšlení, vědomí svých práv a povinností a porozumění demokratickému uspořádání společnosti a demokratickým způsobům řešení konfliktů a problémů.

[46] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 109

Výchova demokratického občana má vybavit žáka základní úrovní občanské gramotnosti. Ta vyjadřuje způsobilost orientovat se ve složitostech, problémech a konfliktech otevřené, demokratické a pluralitní společnosti.[47]

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma vede žáka k aktivnímu postoji v obhajování a dodržování lidských práv a svobod, vede k pochopení, významu řádu, pravidel a zákonů pro fungování společnosti, umožňuje participovat na rozhodnutích celku s vědomím vlastní odpovědnosti za tato rozhodnutím a s vědomí jejich důsledků, rozvíjí a podporuje komunikativní, formulační, argumentační, dialogické a prezentační schopnosti a dovednosti, prohlubuje empatii, schopnost aktivního naslouchání a spravedlivého posuzování vede k uvažování o problémech v širších souvislostech a ke kritickému myšlení.

5.3. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech akcentuje ve vzdělávání evropskou dimenzi, která podporuje globální myšlení a mezinárodní porozumění a jako princip prostupuje celým základním vzděláváním. Podstatnou součástí evropské dimenze je výchova budoucích evropských občanů jako zodpovědných a tvořivých osobností, v dospělosti schopných mobility a flexibility v občanské a pracovní sféře i v osobním životě. Rozvíjí vědomí evropské identity při respektování identity národní. Otevírá žákům širší horizonty poznání a perspektivy života v evropském a mezinárodním prostoru a seznamuje je s možnostmi, které jim tento prostor poskytuje.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech prolíná všemi vzdělávacími oblastmi, integruje a prohlubuje poznatky a umožňuje uplatnit dovednosti, které si žáci osvojili v jednotlivých vzdělávacích oborech. Podporuje ve vědomí a jednání žáků tradiční evropské hodnoty, ke kterým patří humanismus, svobodná lidská vůle, morálka, uplatňování práva a osobní zodpovědnost spolu s racionálním uvažováním, kritickým myšlením a tvořivostí. Příležitosti k realizaci tématu poskytuje na prvním stupni vzdělávací oblast Člověk a jeho svět. Ve vzdělávání se využívají zkušenosti a poznatky žáků z běžného života i mimořádných událostí v rodině, v obci a nejbližším okolí. [48]

[47] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s.110

[48] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s.112

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti prohlubuje žáka k jeho porozumění vlivu kulturních, ideologických a sociopolitických rozdílů na vznik a řešení globálních problémů v jejich vzájemných souvislostech, prohlubuje základní vědomosti nezbytné pro pochopení struktury a funkci mezinárodních a nevládních organizací, jejich vlivu na řešení globálních i lokálních problémů v oblasti humanitární, politické, sociální, ekonomické, kulturní a dodržování lidských práv. V oblasti postojů a hodnot žák kultivuje postoje k Evropě a ke světu jako globálnímu prostředí života.

5.4. Multikulturní výchova

Průřezové téma Multikulturní výchova v základním vzdělávání umožňuje žákům seznamovat se s rozmanitostí různých kultur, jejich tradicemi a hodnotami. Na pozadí této rozmanitosti si pak žáci mohou lépe uvědomovat i svoji vlastní kulturní identitu, tradice a hodnoty.

Multikulturní výchova zprostředkovává poznání vlastního kulturního zakotvení a porozumění odlišným kulturám. Rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování neustále se zvyšující sociokulturní rozmanitosti. U menšinového etnika rozvíjí jeho kulturní specifika a současně poznávání kultury celé společnosti, majoritní většinu seznamuje se základními specifiky ostatních národností žijících ve společném státě, u obou skupin pak pomáhá nacházet styčné body pro vzájemné respektování společné aktivity a spolupráci. [49]

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka, poskytuje znalost některých základních pojmů multikulturní terminologie: kultura, etnikum, identita, diskriminace, xenofobie, rasismus, národnost, netolerance a jiné.

5.5. Environmentální výchova

Environmentální výchova vede jedince k pochopení komplexnosti a složitosti vztahu člověka a životního prostření, to je k pochopení nezbytnosti postupného přechodu k udržitelnému rozvoji společnosti a k poznání významu odpovědnosti za jednání společnosti i každého jedince. Umožňuje sledovat a uvědomovat si dynamicky se vyvíjející vztahy mezi člověkem a prostředním při přímém poznání aktuálních hledisek ekologických, ekonomických,

[49] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 114

vědeckotechnických, politických a občanských, hledisek časových (vztahů k budoucnosti) i prostorových (v souvislosti mezi lokálními regionálními a globálními problémy), i možnosti různých variant řešení environmentálních problémů. Vede jedince k aktivní účasti na ochraně a utváření prostředí a ovlivňuje v zájmu udržitelnosti rozvoje lidské civilizace životní styl a hodnotovou orientaci žáků. [50]

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka vede k uvědomování si podmínek života a možností jejich ohrožování, umožňuje pochopení souvislostí mezi lokálními a globálními problémy a vlastní odpovědností ve vztazích k prostředí, ukazuje modelové příklady jednání z hledisek životního prostředí a udržitelného rozvoje žádoucích i nežádoucích, seznamuje s principy udržitelnosti rozvoje společnosti, učí hodnotit objektivnost a závažnost informací týkajících se, ekologických problémů.

5.6. Mediální výchova

„ Průřezové téma Mediální výchova v základním vzdělávání nabízí elementární poznatky a dovednosti týkající se mediální komunikace a práce s médii. Média se stávají důležitým socializačním faktorem, mají výrazný vliv na chování jedince a společnosti, na utváření životního stylu a na kvalitu života vůbec." [51]

Přínos průřezového tématu v rozvoji osobnosti žáka umožňuje rozvíjet jeho schopnost analytického přístupu k mediálním obsahům a kritického odstupu od nich, umožňuje pochopení cílům a strategií vybraných mediálních obsahů.

V různých částech světa docházelo a dochází ke katastrofám způsobených povodněmi, zemětřesením, požáry, záplavami nebo vichřicemi. Díky médiím se stáváme téměř přímými svědky těchto událostí, ať už se odehrávají kdekoliv na světě. Proto je dobré vědět, jaké přírodní jevy jsou pro navštívenou oblast typické. S těmito pravděpodobnostními událostmi jsou dostatečně žáci základních škol informováni. K těmto tématům je i pro učitele, myslím, dostatečná hrubá literatura k výchově ochrany obyvatelstva. Navíc tato část výuky rizik jako jsou například živelné pohromy, je dostatečně probírané učivo, které se prolíná ve všech předmětech, které souvisí s ochranou obyvatelstva. O něco menší pozornost je věnována sociálním rizikům v sociální sféře, kdy je tímto myšleno především hrozba terorizmu, válek.

[50] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 116

[51] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 118

Metodický materiál pro vyučující k této části slouží stěžejně především média a události současnosti, na které žáky upozorňují. Ve třídě jsou jednotlivé mediálně známé hrozby například terorizmu probírány. Zde žáci uvádí své názory, jakým způsobem by oni řešili tyto problémy. Tady je velice patrné jakou mají média obrovskou moc a jak zásadně ovlivňují myšlení lidí. Takovým příkladem je největší problém pro současnou Evropu migrace utečenců a jejich případné začleňování do naší kultury a společnosti. V této otázce převládá mezi žáky zmatek. Je to současný zatím nevyřešený problém, se kterým se Evropa potýká. Když se řeší otázky migrace, vysídlování a s tím související rizika jsou na druhé straně stanovené etické normy a úmluvy mezi národy. Na tuto otázku není jednoznačná odpověď. I zde jsme drtivou měrou závislí na rozhodování a ovlivnění sil médií. To, co je odvysílané a řečeno v televizi, nás směruje k úsudku pravdy. Je tedy otázkou jestli se nejedná o účelnou propagandu k prosazení názoru většiny. Učitel musí sdělit žákům nejen známé rizika ale i to, že se jedná o lidi, kteří potřebují pomoc a podporu. Učitel by měl rozebrat s žáky příčiny vzniku takové situace – jako možné riziko vzniku stejného problému na jiném místě planety. Zde je možné uvést přelidněnost, nízká sociální úroveň s tím spjatá ekonomika. Určitě s touto problematikou souvisí další nuanci, které je možno zmínit. Právě k této problematice není dostatečná metodika výuky. Jen závěrem k tomuto problému je třeba uvést, že lidstvo se v minulosti potýkalo s problémy migrace a řešilo to mnohdy nekompromisní a krutou cestou. Díky jinak postaveným současným etickým a společenským normám se hledají třeba méně rasantní východiska, než jak tomu bylo v minulosti. Nová koncepce ochrany obyvatelstva se zmiňuje o hrozbách měnících v sociální oblasti se demografických křivkách ve vazbě na naši republiku. V této souvislosti byly v Nové koncepci stanoveny strategické priority ochrany obyvatelstva do roku 2030. Koncepce vychází z identifikovaných hrozeb specifikovaných v Bezpečnostní strategii ČR v Harmonogramu přípravy a zpracování krizových plánů, schváleném Bezpečnostní radou státu. Při zpracování se vycházelo z dalších strategických a koncepčních materiálů. Koncepce si klade za cíl jednoznačným způsobem rozpracovat vize a úkoly nastavené v základních strategických dokumentech a zajistit jejich realizaci v souladu s usnesením vlády ČR ze dne 3. ledna 2001.

6. Ověření výuky ochrany obyvatelstva ve školách

Při seznámení se s Rámcovým vzdělávacím programem jsem vypracoval výčet učiva, které souvisí s výukou ochrany obyvatelstva. Při vyhledávání bylo patrné, že problematika ochrany obyvatelstva zasahuje svými tématy do třetiny předmětů vyučujících na základních školách. U některých oborů a jejich předmětů jsem nenašel žádné přímé souvislosti s učivem ochrany obyvatelstva. Nejvíce souvislostí v Rámcovém vzdělávacím programu jsem zjistil u vzdělávacího oboru Člověk a zdraví, Člověk a společnost, Člověk a příroda. Nejobsáhlejší výčet učiva k ochraně obyvatelstva byl v předmětech jako Výchova ke zdraví, Výchova k občanství.

V souvislostí s tímto zjištěním jsem si ověřoval v osmi školách v olomouckém kraji, do jaké míry je výuka ochrany obyvatelstva naplňována a jestli na školách jsou aprobovaní učitelé k tomuto oboru. Hovořil jsem postupně s řediteli škol o celé problematice výuky. Dle rozhovorů vyplynulo, že v žádné škole z uvedených osmi není učitel, který by měl vystudovaný přímo obor Ochrany obyvatelstva. Prvky tématu ochrany obyvatelstva učí převážně učitelé s aprobací pro předměty Tělesnou výchovu, Občanskou nauku, Chemii, Zeměpis, případně Přírodopis.

Z výjimkou jedné základní školy, jsem musel vysvětlovat co je Ochrana obyvatelstva vlastně za předmětový obor. Nebylo jim jasné, z jakého důvodu se Ochrana obyvatelstva na vysoké škole učí jako samostatný obor či předmět, když je na základních školách rozčleněn zvlášť do různých předmětů. Je pouze doplňkovou částí předmětů. Měl jsem pocit, jako by mi chtěli říci asi to, že takové učitele nepotřebujeme. Pokud to není dle označení předmět stěžejní, jako je Český jazyk, Matematika, Fyzika, Chemie či některý předmět výuky cizích jazyků, nemají příliš zájem. Bylo mi sděleno, že tento obor je v současné době málo využívaný a dají přednost jiné kombinaci aprobace. V této souvislosti jsem se také ptal, zda výhledově budou mít zájem o učitele s aprobací pro Ochranu obyvatelstva. Bylo mi řečeno, že ochranu obyvatelstva učí aprobovaní učitelé především pro Výchovu ke zdraví. Učitel, který žádá o zaměstnání s aprobací například Tělesná výchova a Ochrana obyvatelstva je vůči ostatním žadatelům v nevýhodě. Dají přednost aprobaci předmětů jako je Tělesná výchova v kombinaci s Matematikou či Fyzikou. Záměrně neuvádím, v kterých školách jsem zjišťoval stav a souvislosti s Ochranou obyvatelstva, abych těmto školám nezpůsobil nějaké problémy. Byl jsem však rád za vstřícnost a otevřenost k zjištění stavu věci.

7. Porovnání úrovně znalostí

Vyhledal jsem si práce zabývající se problematikou ochrany obyvatelstva konkrétně diplomové práce s tématem na výuku Ochrany obyvatelstva. V diplomové práci Ochrana člověka za mimořádných událostí z roku 2010 vypracovanou Bc. Monikou Štrejbalovou jsem použil pro objektivnost test znalostí k tématu Živelní pohromy a tématu Havárie. Tento test byl prováděn na druhém stupni základní školy v Těšanech u žáků osmého a devátého ročníku. V této škole, jak uvádí Bc. Monika Štrejbalová, zkušebně provedla blokovou výuku simulovaného předmětu Ochrany obyvatelstva. Z důvodu zjištění výsledků účinnosti blokové výuky zadala test žákům před touto výukou. Následně prováděla blokovou výuku předmětu Ochrany obyvatelstva. Po dokončení blokové výuky zadala žákům stejný písemný test pro obě témata jako před zahájením. Získané výsledky porovnávala a zjistila při druhém testu dvaceti procentní zlepšení. Což prokazovalo, že bloková výuka byla úspěšná s výborným výsledkem. Dále porovnávala znalosti osmé a deváté třídy. Testování však prováděla u malého počtu žáků. V osmé třídě se jednalo o jedenáct žáků a v deváté třídě o třináct žáků. Blokovou výuku prováděla zábavnou formou prostřednictvím tajenek a doplňovacích cvičení.

Za účelem zjištění a porovnání účinnosti výuky ochrany obyvatelstva prostřednictvím blokové výuky, jsem provedl stejný test u žáků osmé a deváté třídy. Tento test jsem zadal pouze jednou, kdy žáci byli již po výuce tématu Živelné pohromy a tématu Katastrofy. V obou třídách byl zadán k vyplnění test z tématu živelní pohromy a tématu havárie. Tímto testem jsem také chtěl porovnat úroveň vědomostí na základní škole ve Šternberku, s výsledky na základní škole v Těšanech. Zde však lze zmínit fakt, že žáci školy v Těšanech psali test každý dvakrát.

7.1. Zhodnocení výsledků provedených testů

Písemné testy jsem zadal dvěma třídám, a to deváté a osmé třídě. Na sepsání každého testu v jedné třídě byl stanoven časový limit jedné vyučovací jednotky v délce 45 minut. Do zmiňovaného časového limitu se všichni žáci tříd vešli a vyplnili všechny odpovědi. Každý žák měl pracovat samostatně, bez pomoci vyučujícího. Dále byli žáci poučeni, pokud nebudou znát odpověď na otázku, mají vyplnit danou část dle své úvahy. Test s tématem Havárie v osmé třídě psalo 24 žáků, s tématem Živelní pohromy psalo 22 žáků. Test s tématem Havárie v deváté třídě psalo 23 žáků, tématem Živelní pohromy psalo 21 žáků. Vypracované testy osmé třídy a deváté třídy jsem vyhodnotil z pohledu správných odpovědí k počtu špatných odpovědí. Třídy

byly hodnoceny dohromady i zvlášť vůči výsledkům na základní škole v Těšanech. Dále byly vyhodnocovány výsledky odpovědi na jednotlivé otázky každé třídy na jednotlivé testy.

Výsledný test v osmé třídě ukázal 53,89 % správných odpovědí k tématu Havárie a 58,89 % správných odpovědí k tématu Živelní pohromy. Výsledný test v deváté třídě ukázal 62 % správných odpovědí k tématu Havárie a 68,84 % správných odpovědí k tématu Živelní pohromy. V porovnání výsledku na škole osmé a deváté třídy, byly zaznamenány lepší výsledky deváté třídy. Devátá třída měla o 8,11% lepší výslednost vůči osmé třídě k tématu Havárie. V tématu Živelní pohromy měla devátá třída o 9,95 % lepší výslednost než osmá třída. Celkově v obou testech byla devátá třída lepší o 18,06 %, než osmá třída. V procentuálním porovnání výslednosti výuky na základě písemných testů dvou škol. Bylo zjištěno, že lepší výslednost byla zjištěna u školy, kde byla provedena bloková výuka. U deváté třídy k tématu Havárie, byla bloková výuka efektivnější o 14,3 % vůči škole, kde nebyla provedena bloková výuka. U tématu Živelní pohromy byla bloková výuka efektivnější o 8,46 % vůči škole, kde nebyla provedena bloková výuka. U osmé třídy k tématu Havárie byla bloková výuka efektivnější o 22,41 %, vůči škole kde nebyla bloková výuka provedena. U tématu Živelní pohromy o 18,41 % efektivnější, než kde nebyla bloková výuka provedena.

7.2. Grafické znázornění výsledků testů

Pro přehlednost výsledku testů, v osmé a deváté třídě byly provedeny grafy úspěšnosti pro jednotlivé otázky. V grafu je číselnou hodnotou vypsán počet kladných a záporných odpovědí. V závěrečné grafické části jednotlivých testů je porovnání výsledků škol, bez provedené blokové výuky a s provedenou blokovou výukou Ochrany obyvatelstva.

Test havárie:

1) Při jakých činnostech může dojít k úniku nebezpečných látek?

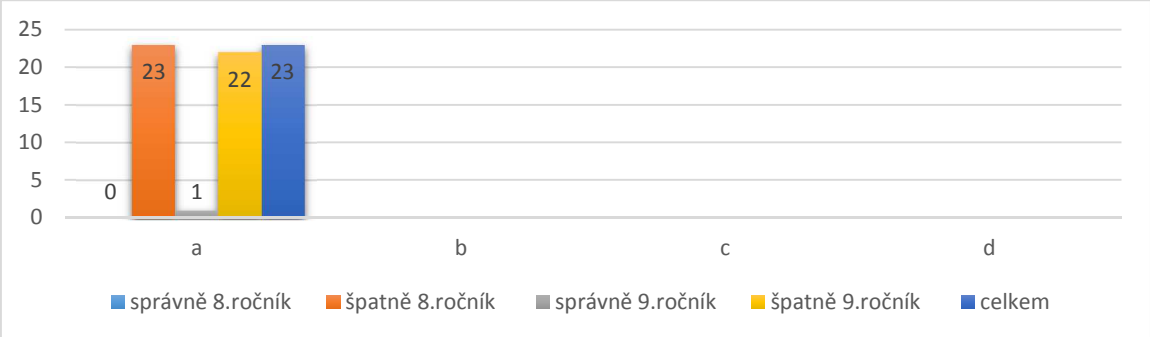

2) Které 3 vlastnosti určují nebezpečnost chemických látek?

a) toxicita, hořlavost, skupenství

b) bod vzplanutí, bod zkapalnění, skupenství

c) hořlavost, výbušnost, toxicita

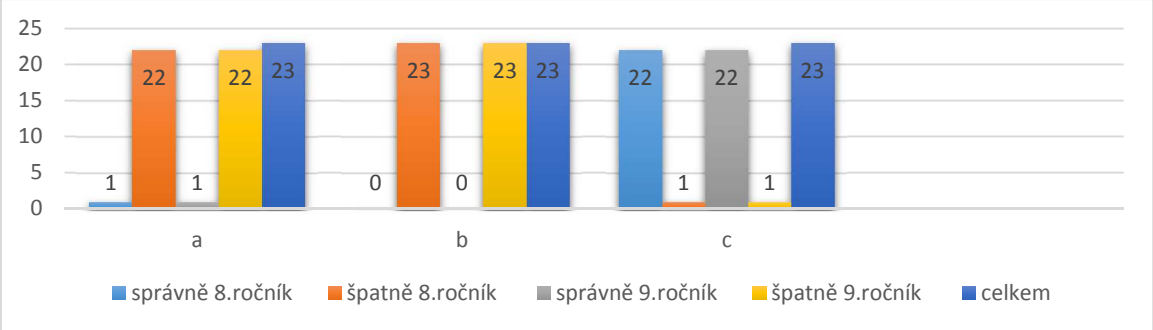

3) Které výbušné látky běžně používáme v domácnostech?

a) metan, etan

b) metan, propan-butan

c) propan, hexan

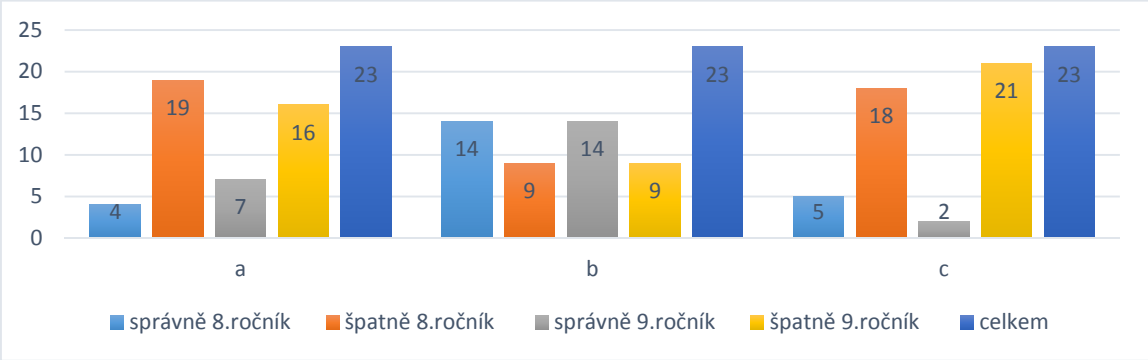

4) Jaký je český název pro látky toxické?

5) Ve kterém skupenství jsou látky nejnebezpečnější?

a) pevné

b) kapalné

c) plynné

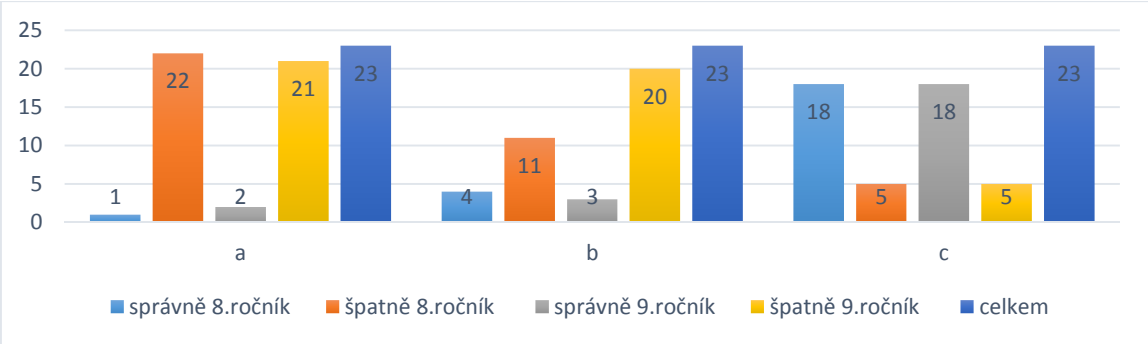

6) Co rozumíš pod pojmem dráždivé účinky?

7) Které 2 chemické látky jsou hojně využívány na dezinfekci vody, chladicí zařízení na stadiónech?

a) chlor, amoniak

b) jód, led

c) jód, amoniak

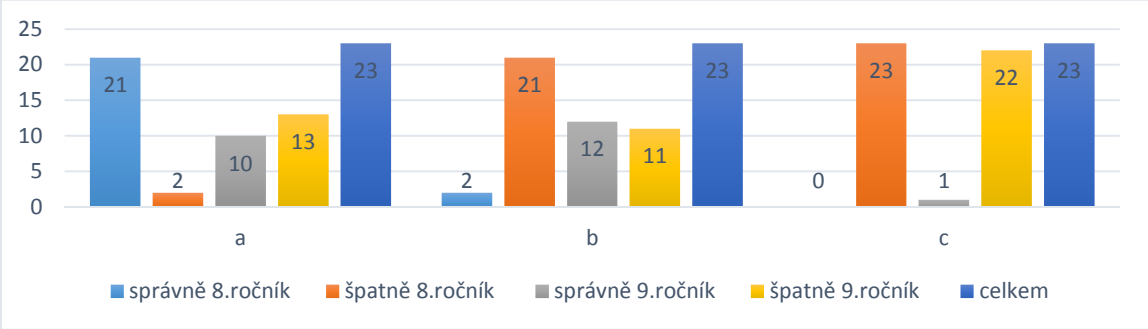

8) Jak poznáte, že cisterna na silnici převáží nebezpečné látky?

a) nelze poznat

b) na cisterně je složení nákladu slovně napsáno

c) pomocí oranžových výstražných tabulí

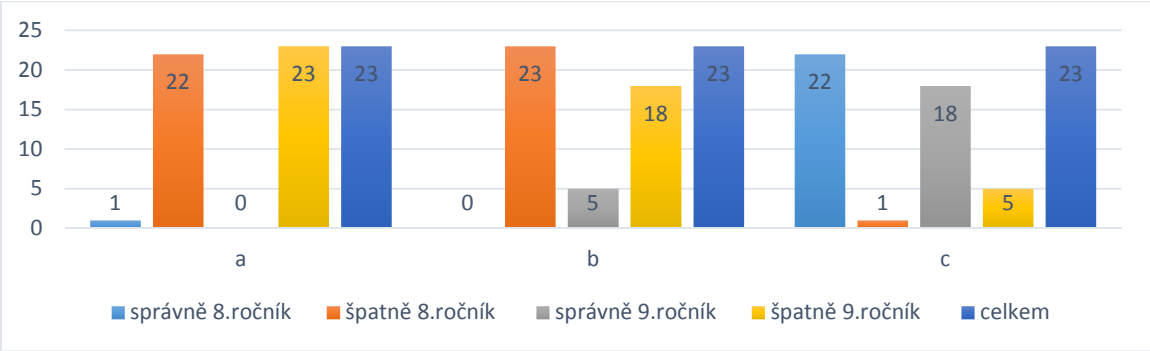

9) Co znamenají níže uvedené symboly?

a) toxický

b) žíravý

c) výbušný

d) toxický

e) žíravý

f) výbušný

g) toxický

h) žíravý

i) výbušný

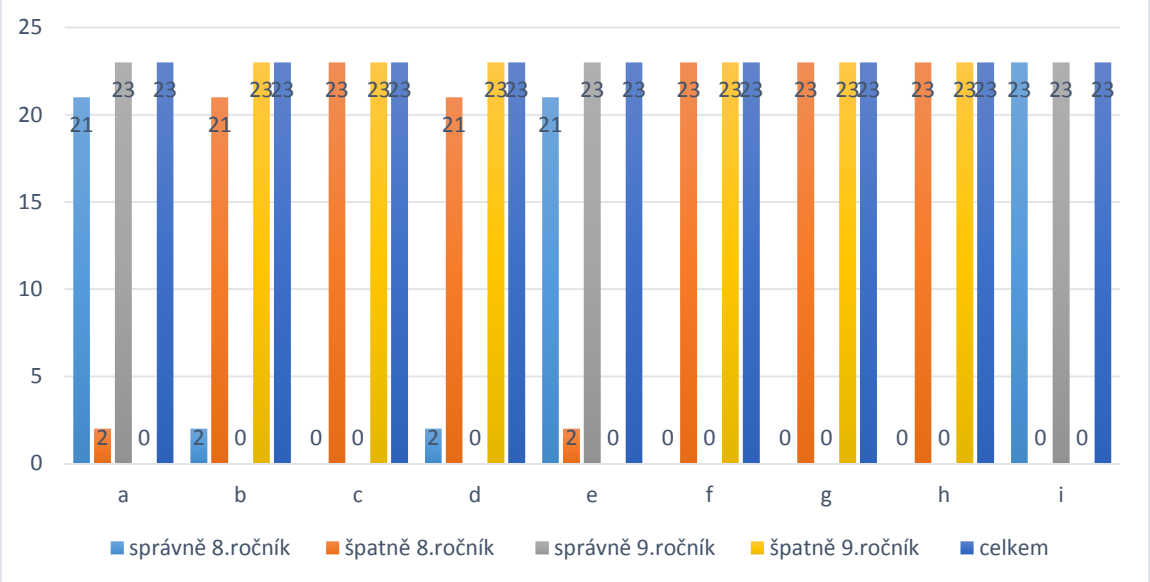

10) Nebezpečí živelních pohrom se vyhlašuje varovným signálem všeobecná výstraha, který poznáme podle:

a) nepřerušovaného tónu po dobu 120 sekund

b) kolísavého tónu sirény po dobu 140 sekund

c) nepřerušovaného tónu po dobu 160 sekund

d) kolísavého tónu sirény po dobu 180 sekund

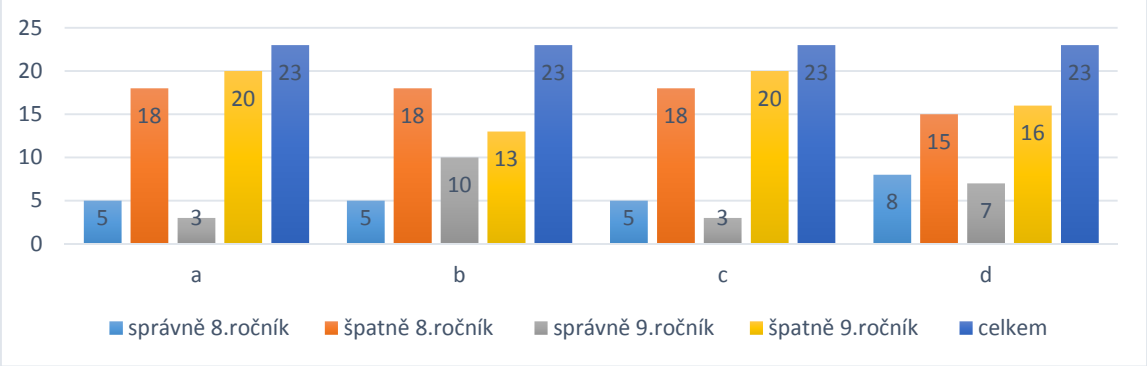

11) 3 základní kroky k ochraně při zaznění signálu všeobecná výstraha jsou:

a) ukrýt se, otevřít okna, vypnout elektrický proud

b) ukrýt se, zavřít okna a dveře, zapnout rozhlas

c) ukrýt se, otevřít okna, zapnout rozhlas

d) vyběhnout ven, ptát se kolemjdoucích co se děje, volat tísňovou linku

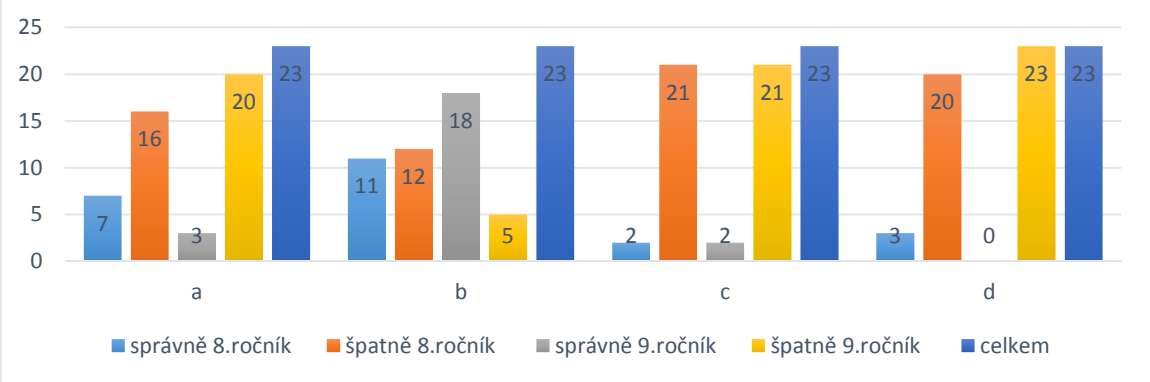

12) Jak se chovat v případě havárie? (Odpovědi ANO/NE)

a) jít se podívat na místo havárie ANO/NE

b) okamžitě se ukrýt do horních pater ANO/NE

c) okamžitě opustit budovu ANO/NE

d) okamžitě se ukrýt ve sklepě ANO/NE

e) vypnout el. proud, plyn, spotřebiče ANO/NE

f) sledovat rozhlas, televizi ANO/NE

g) chránit si dýchací cesty a povrch těla ANO/NE

h) co nejvíce se hýbejte na rozproudění krve ANO/NE

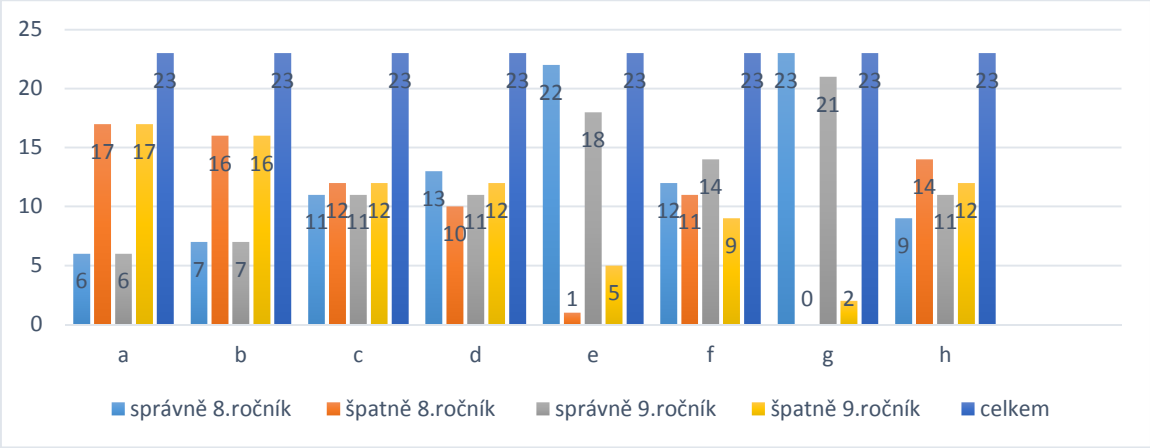

13) Které věci byste použili na ochranu:

a) očí

b) hlavy

c) rukou

d) těla

e) nohou

f) dýchacích cest

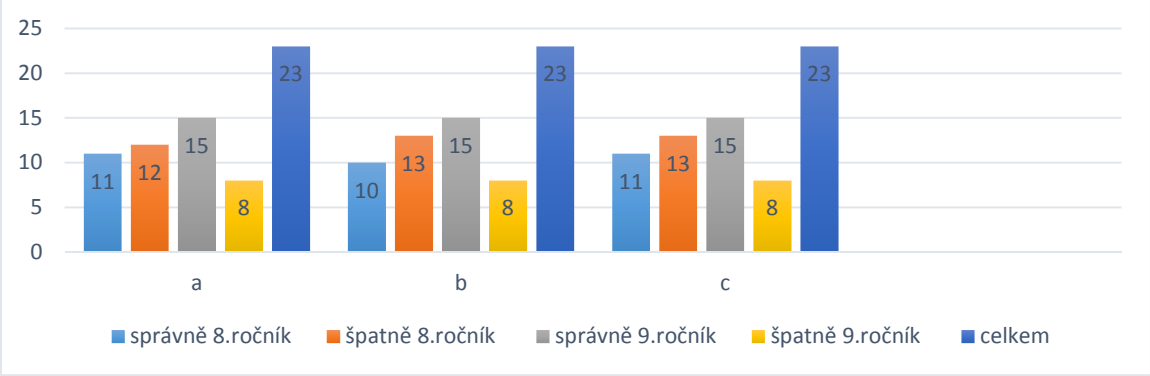

14) Které tísňové linky (112, 150, 155, 158, nevolám) budeme volat v případě, že:

a) vznikl požár

b) došlo ke zranění člověka

c) vidíte zloděje vykrádajícího byt

d) uslyšíte signál všeobecná výstraha

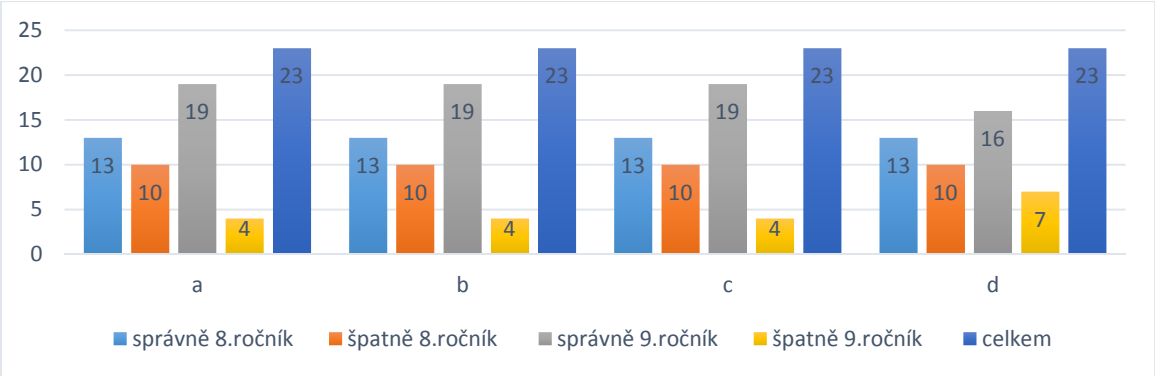

15) Jsou všechny látky jedy?

16) Co je to Kemlerův kód?

a) kód nebezpečnosti

b) kód bezpečnosti

c) kód toxicity

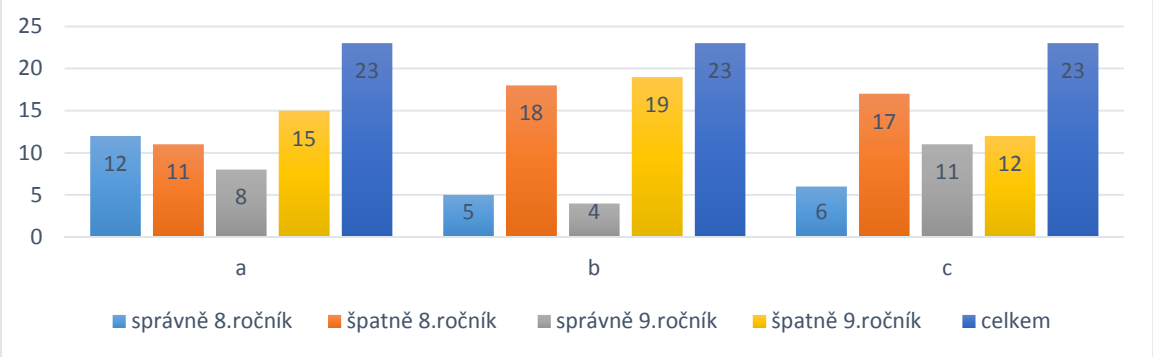

17) Jak poznáme havárii s únikem nebezpečných látek? (Odpovědi ANO/NE)

a) přeprava v neobvyklých obalech ANO/NE

b) zápach ANO/NE

c) mlha ANO/NE

d) akustické jevy ANO/NE

e) panika ANO/NE

f) prudké oteplení ANO/NE

g) nelze poznat ANO/NE

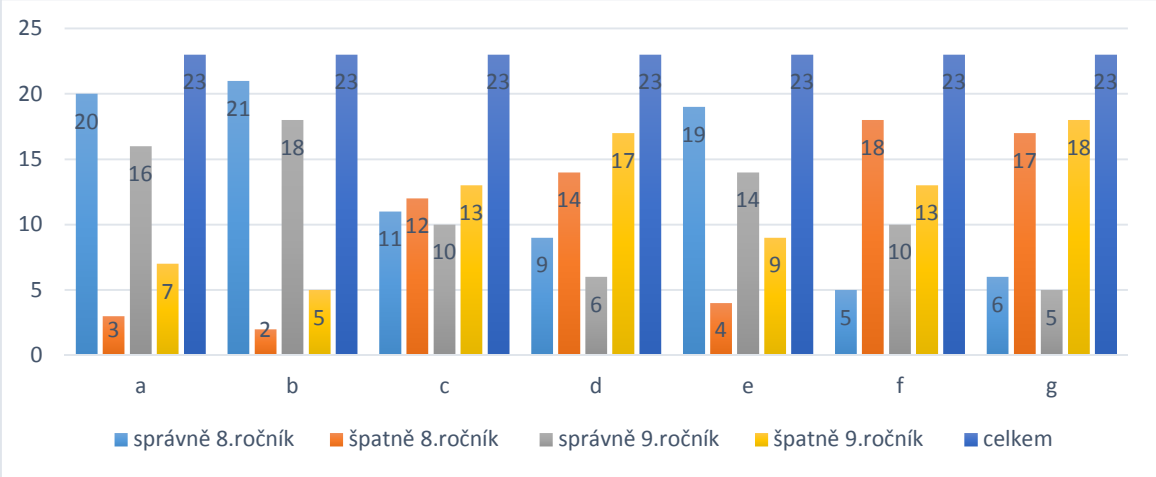

18) Co všechno by mělo obsahovat evakuační zavazadlo?

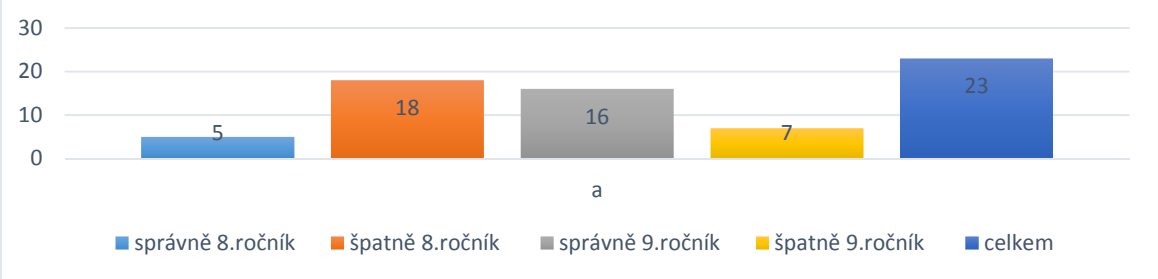

19) Který plyn vytěsňuje z hemoglobinu kyslík?

a) NO

b) CO

c) CO2

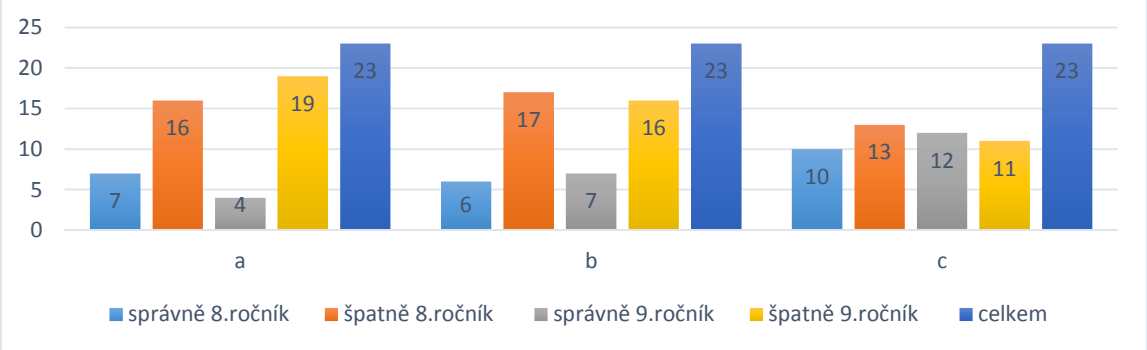

20) Oxid uhelnatý je hořlavý bezbarvý plyn, který:

a) má charakteristický zápach po česneku

b) má charakteristický zápach po desinfekci

c) je bez zápachu

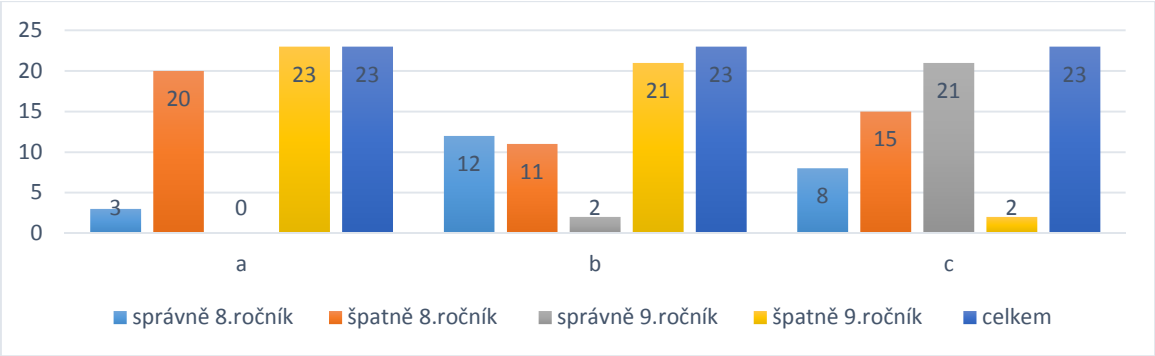

21) Oxid uhelnatý vzniká všude tam, kde:

a) dochází k nedokonalému spalování látek

b) se používá amoniak

c) se topí v kamnech

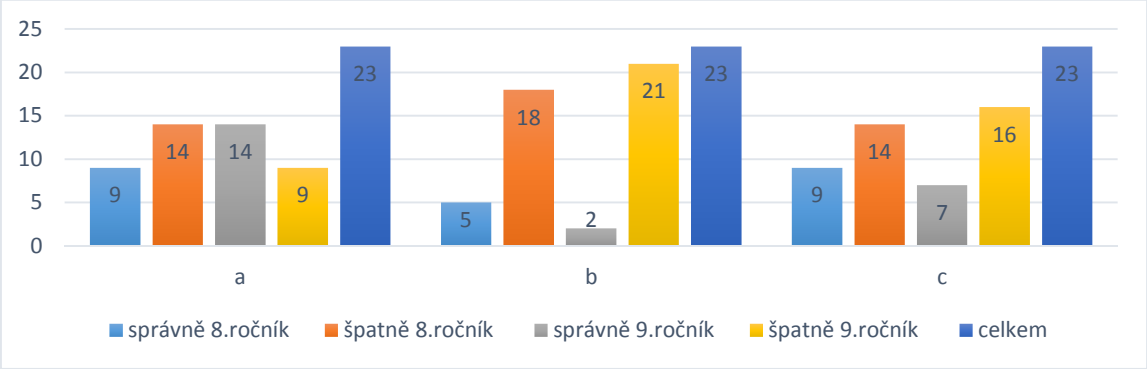

22) V průmyslu se velmi často využívá chlór. Je to štiplavě zapáchající leptavý plyn:

a) růžové barvy

b) žlutozelené barvy

c) bezbarvý

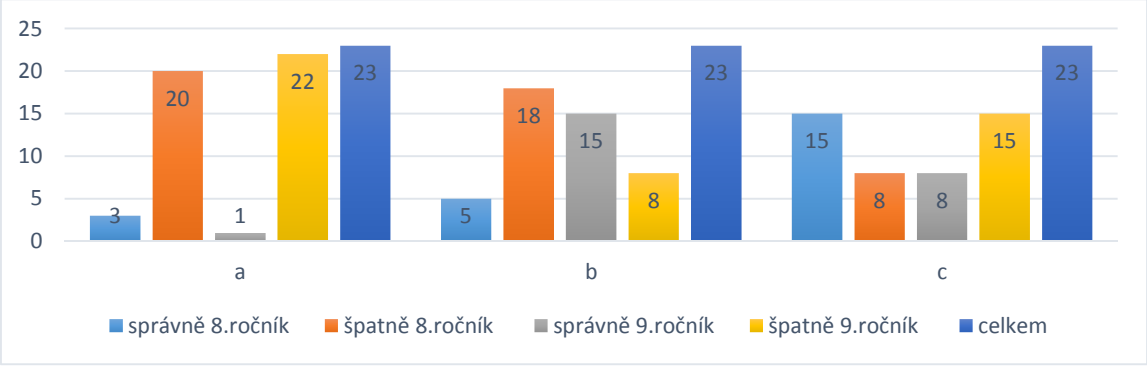

23) Hlavní nebezpečnost chlóru při přepravě spočívá v jeho:

a) hořlavosti

b) výbušnosti

c) toxicitě

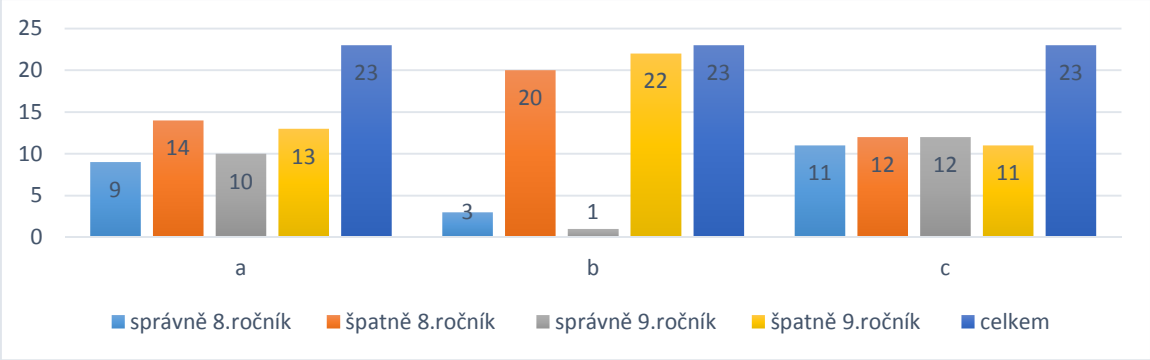

24) Další významná vlastnost chlóru zvyšující jeho nebezpečnost jsou:

a) vysoká reaktivnost

b) mimořádná hořlavost

c) extrémní zápach

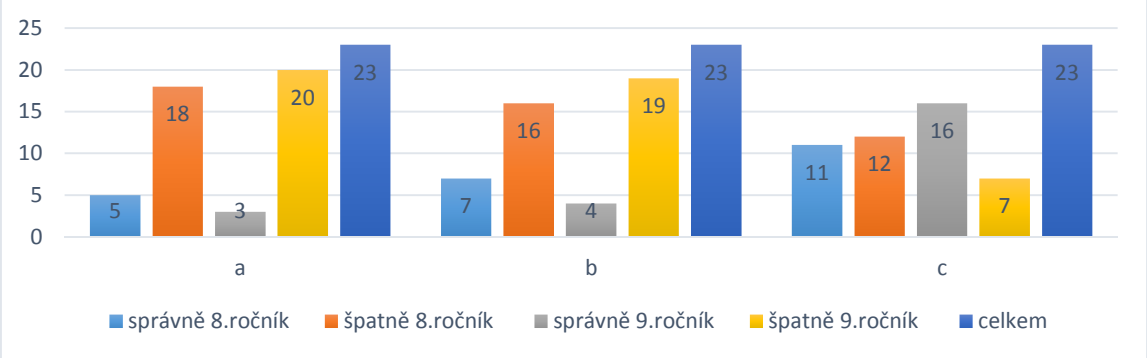

25) Jiný název pro amoniak je:

a) čpavek

b) sulfan

c) amonium

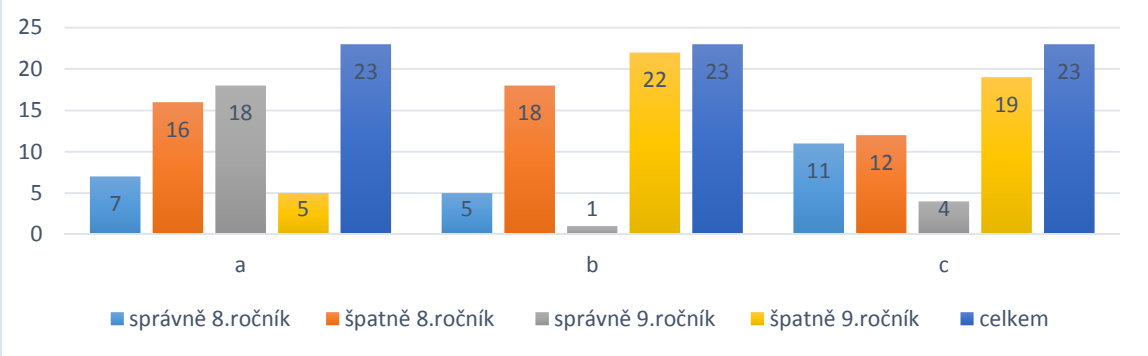

26) První příznaky zasažení organismu parami amoniaku jsou:

a) dráždění očí, dráždivý kašel, dušnost

b) modré zbarvení rtů a sliznic

c) zvýšené pocení, smyslové poruchy

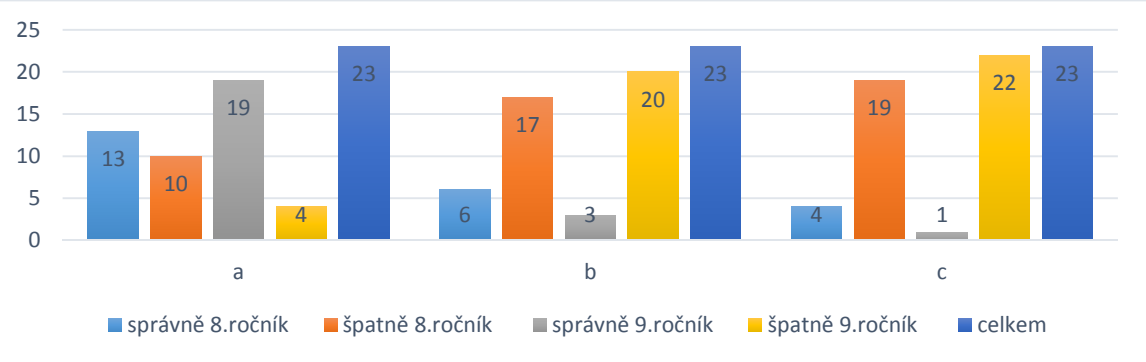

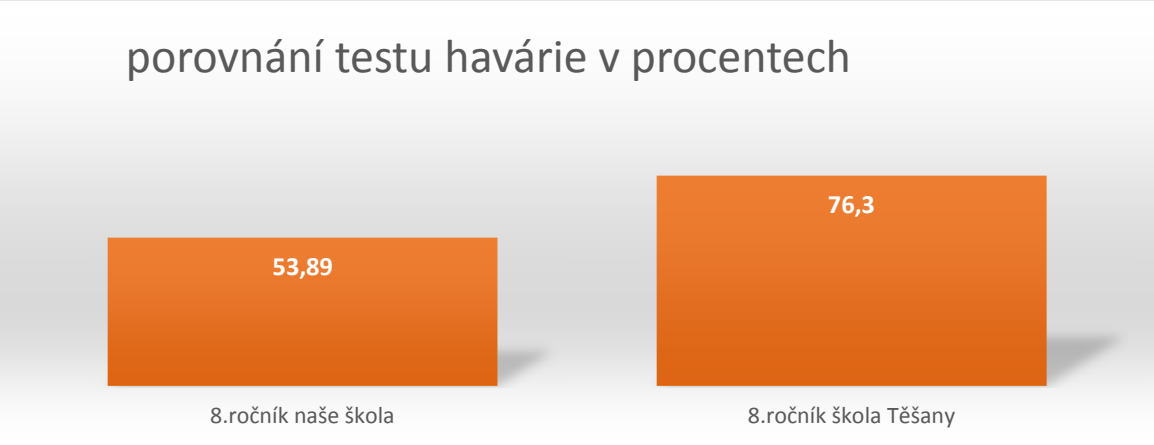

Test živelní pohromy:

1) Co je to živelní pohroma?

a) mimořádná událost způsobená přírodními silami

b) pohroma způsobená nevhodným chováním člověka

c) obecný název pro přírodní děje

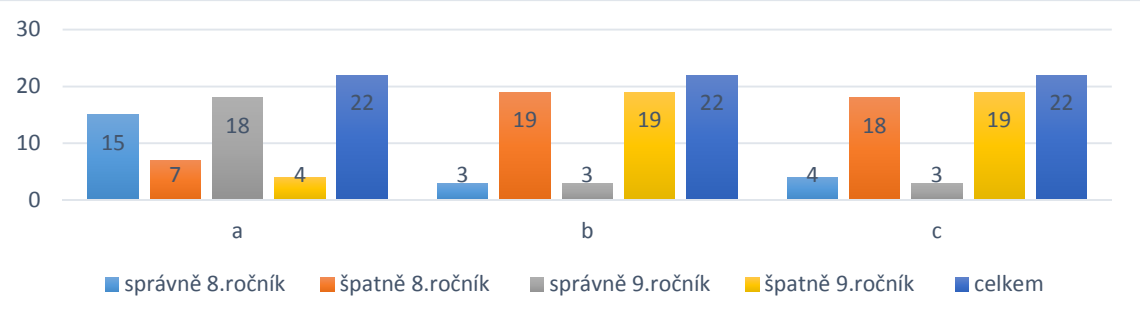

2) Které přírodní děje způsobují živelní pohromy?

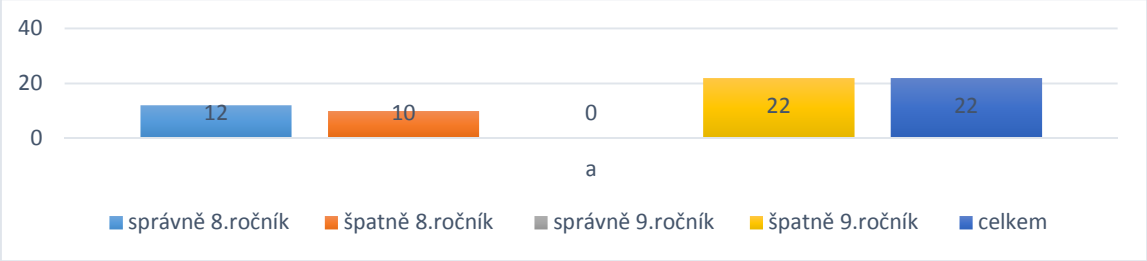

3) Nebezpečí živelních pohrom se vyhlašuje varovným signálem všeobecná výstraha, který poznáme podle:

a) nepřerušovaného tónu po dobu 120sekund

b) kolísavého tónu sirény po dobu 140 sekund

c) nepřerušovaného tónu po dobu 160sekund

d) kolísavého tónu sirény po dobu 180 sekund

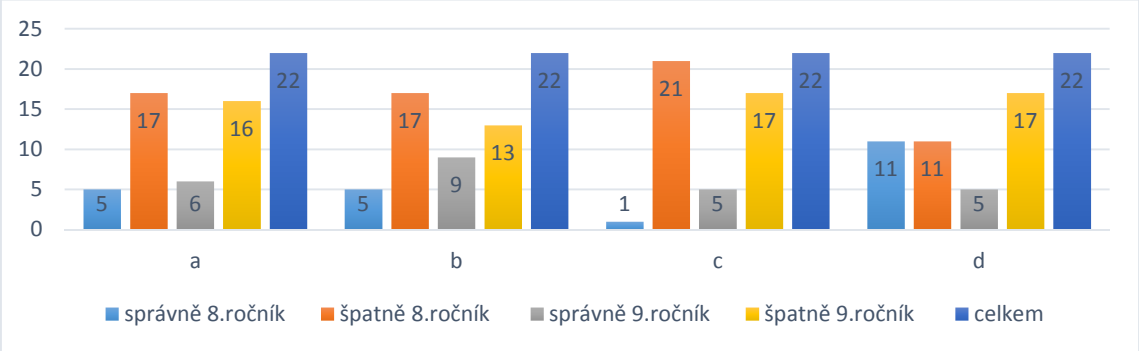

4) 3 základní kroky k ochraně při zaznění signálu všeobecná výstraha jsou:

a) ukrýt se, otevřít okna, vypnout elektrický proud

b) ukrýt se, zavřít okna a dveře, zapnout rozhlas

c) ukrýt se, otevřít okna, zapnout rozhlas

d) vyběhnout ven, ptát se kolemjdoucích co se děje, volat tísňovou linku

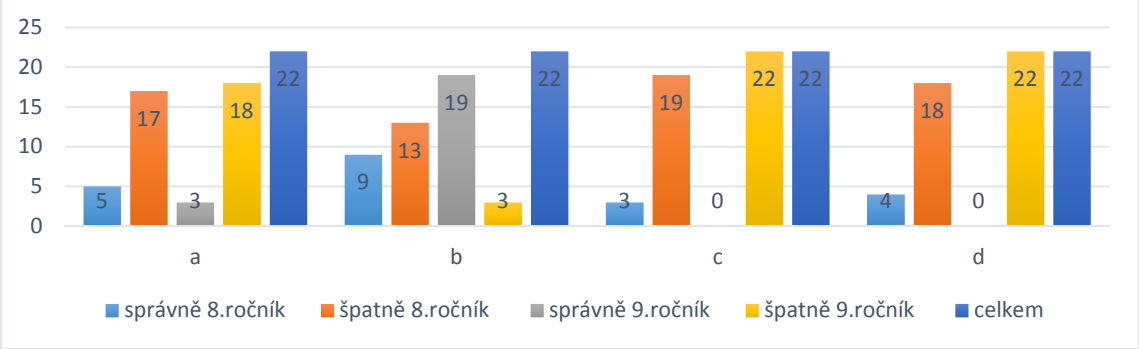

5) Při kterých živelních pohromách nevyhledáváme úkryt doma?

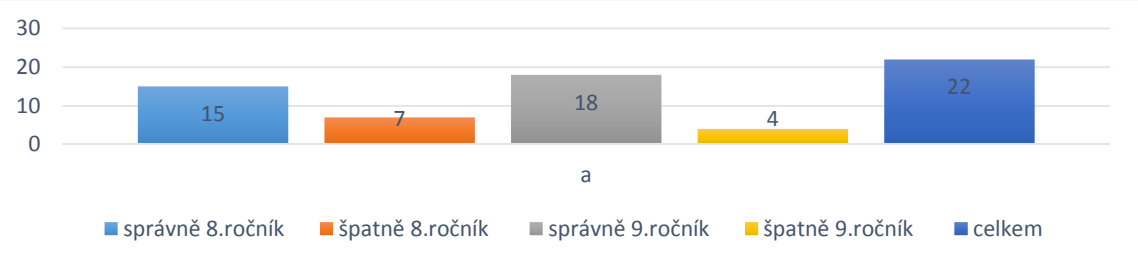

6) Jak vzniká zemětřesení?

a) uvolněním plynů v nitru země

b) uvolněním plynů na zemském povrchu

c) uvolněním mechanické energie

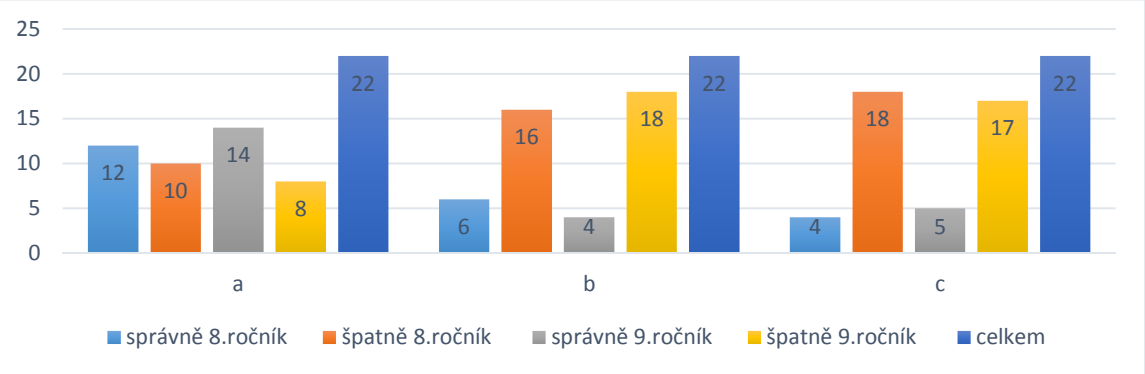

7) Co je to epicentrum?

a) místo vzniku zemětřesení

b) místo nad vznikem zemětřesení

c) zemětřesná vlna

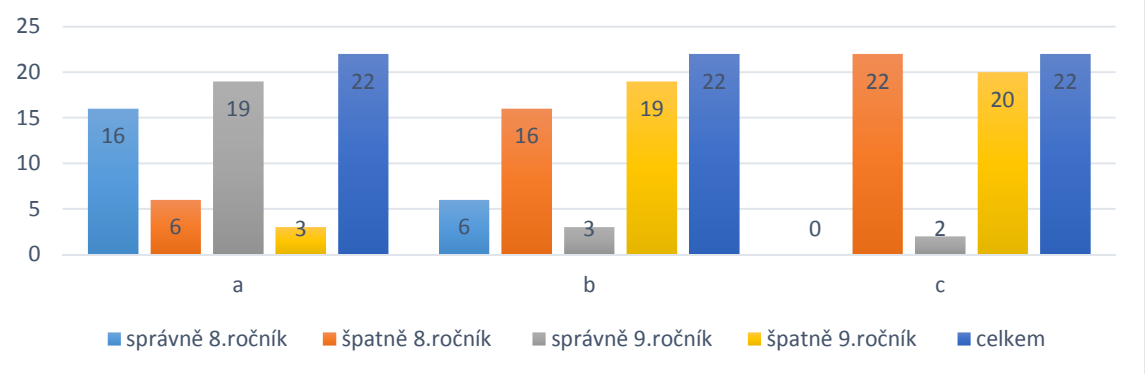

8) Kolik stupňů má Mercalliho makroseizmická stupnice a na co se používá?

a) 8, vyjádření množství vody

b) 10, vyjádření síly větru

c) 12, vyjádření síly zemětřesení

d) 14, vyjádření množství sněhu

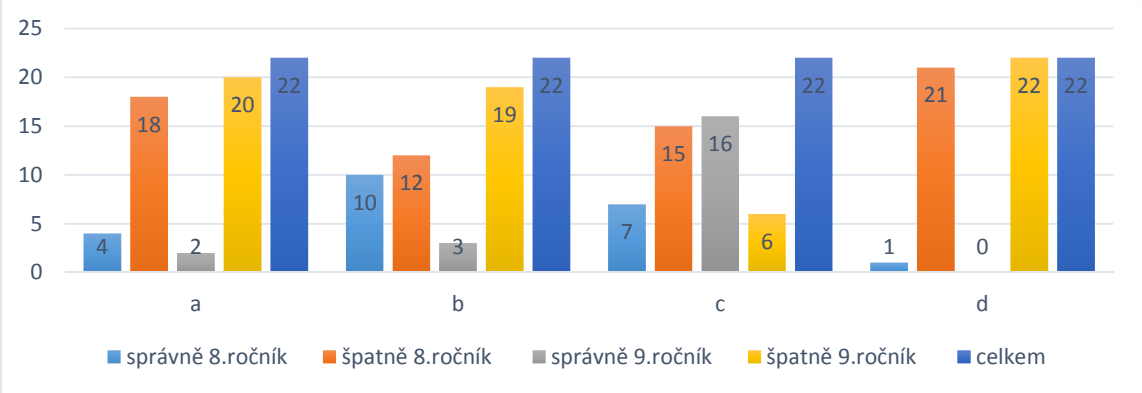

9) Co je to vulkanismus?

a) sopečná činnost

b) vznik hornin

c) zemětřesení

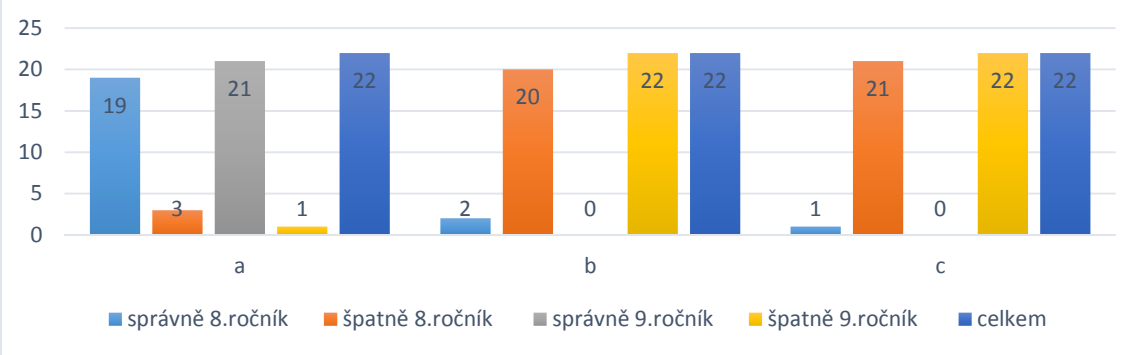

10) Jaký je rozdíl mezi lávou a magmatem?

a) jedná se o jedno a totéž

b) láva je magma vytékající na zemský povrch

c) magma je láva vytékající na zemský povrch

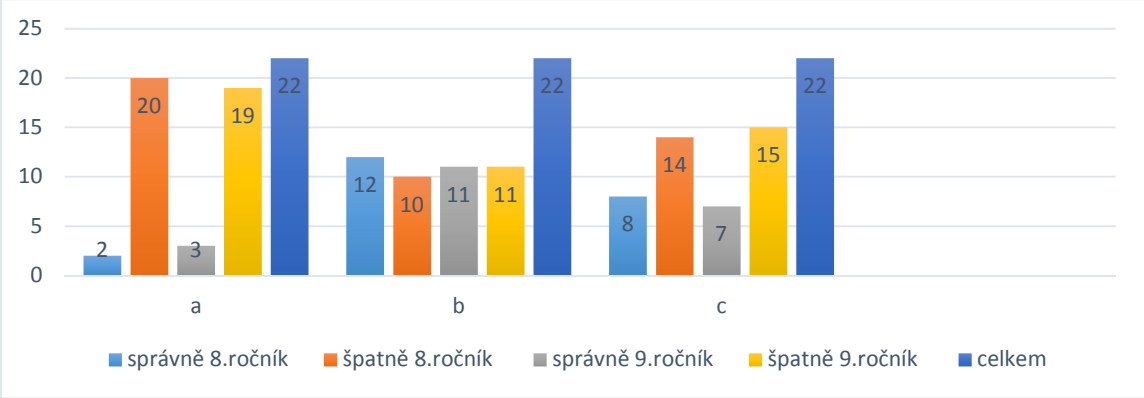

11) Kolik myslíš, že je dnes na zemi činných sopek?

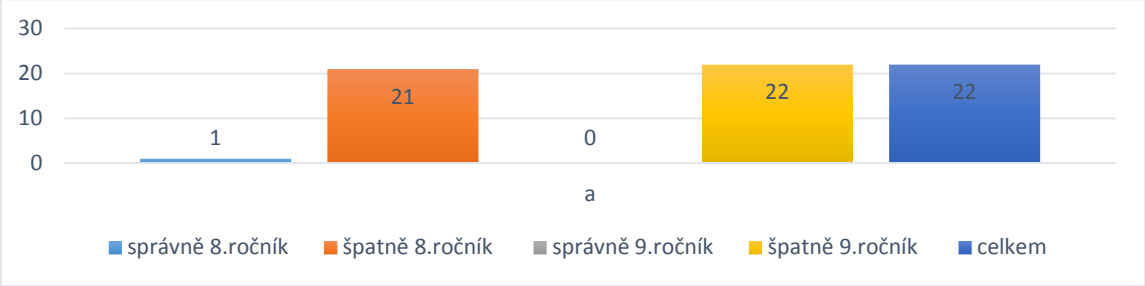

12) Co uděláte, když vás zastihne zemětřesení v hotelovém pokoji na dovolené?

(Křížkem označ: správně – ANO, špatně – NE)

a) utíkáte co nejrychleji na ulici ANO/NE

b) vzdálíte se od oken a skleněných ploch ANO/NE

c) zapálíte oheň pro lepší viditelnost ANO/NE

d) pro rychlejší opuštění budovy použijete výtah ANO/NE

e) schováte se pod silnou desku stolu ANO/NE

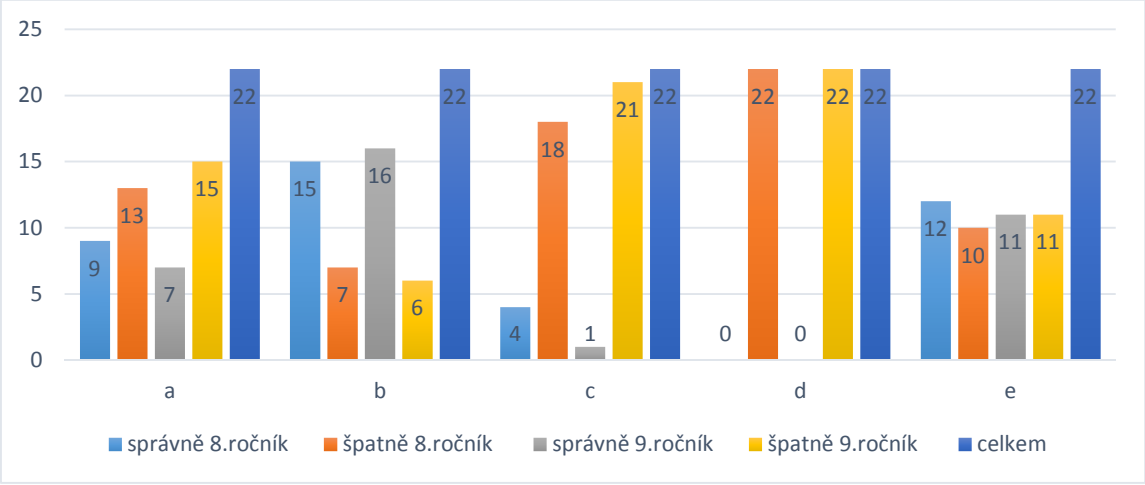

13) Co uděláte, když vás zastihne zemětřesení na ulici v autě?

a) vyběhnete z auta a schováte se v nejbližší budově

b) zastavíte a zůstanete sedět v autě

c) co nejrychleji jedete pryč z místa zemětřesení

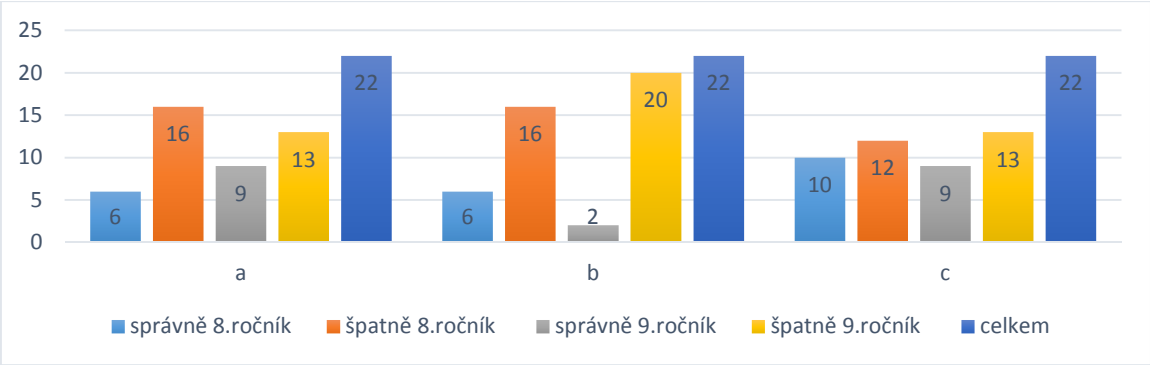

14) Na vzniku sesuvů půd se velkou měrou nepodílí:

a) člověk

b) přírodní procesy

c) zvířata

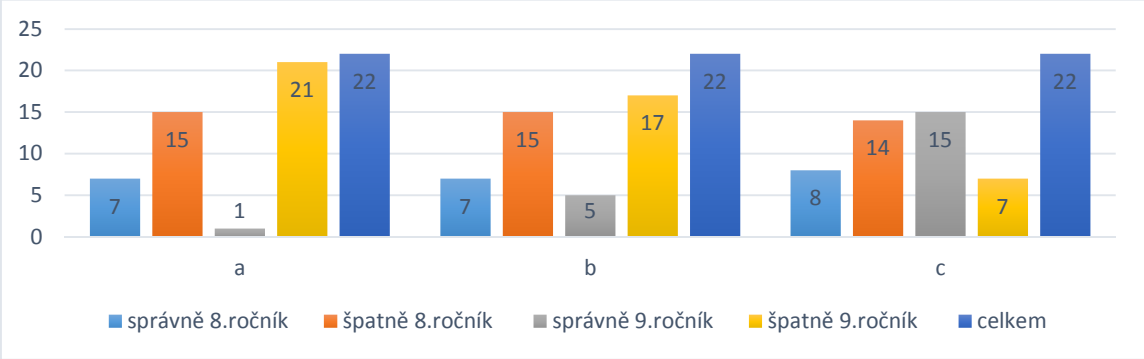

15) Jak se nazývá prudký sesuv sněhu?

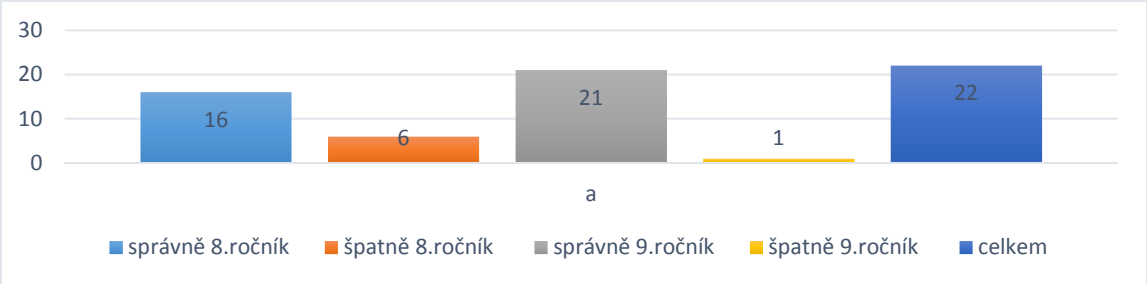

16) Co uděláte v případě zavalení lavinou? (Odpovědi ANO, NE)

a) co nejrychleji utíkáte po svahu dolů ANO/NE

b) otevřete ústa pro přísun vzduchu ANO/NE

c) vyhrabete vzduchovou bublinu kolem úst a nosu ANO/NE

d) stočíte se do klubíčka ANO/NE

e) uslyšíte-li hlasy, tiše ležíte ANO/NE

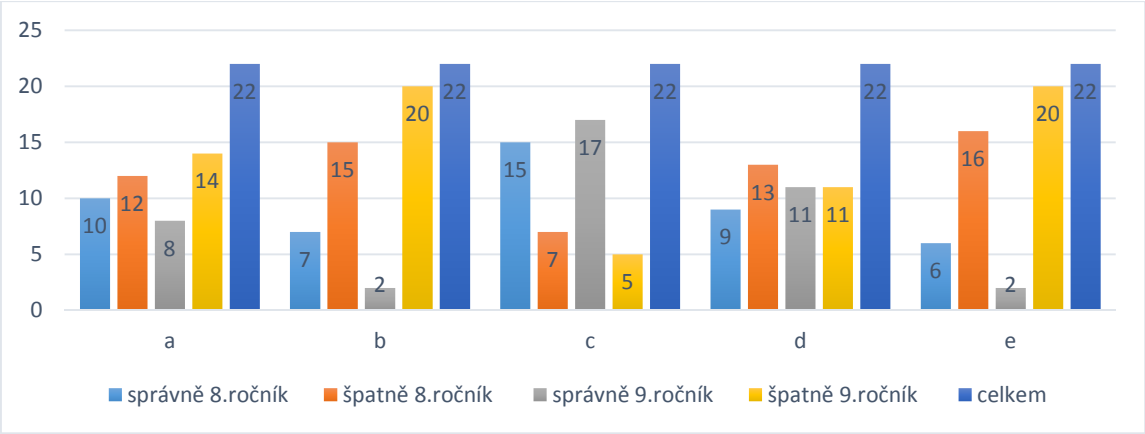

17) Jak zjistíte v lavině svoji polohu?

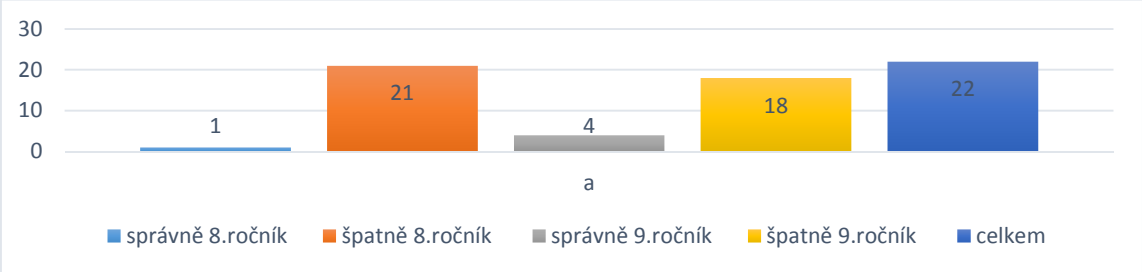

18) Mezi zvláštní povodně řadíme:

a) přívalové deště

b) dlouhodobý déšť

c) protržení hrází

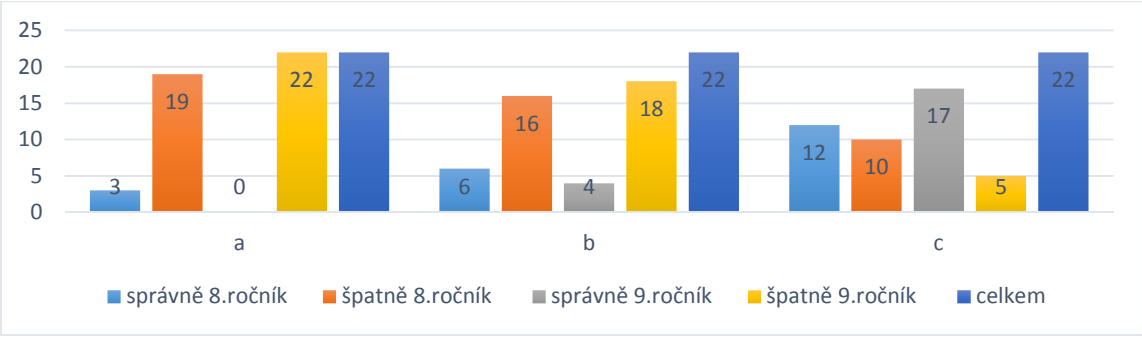

19) Co je to tsunami?

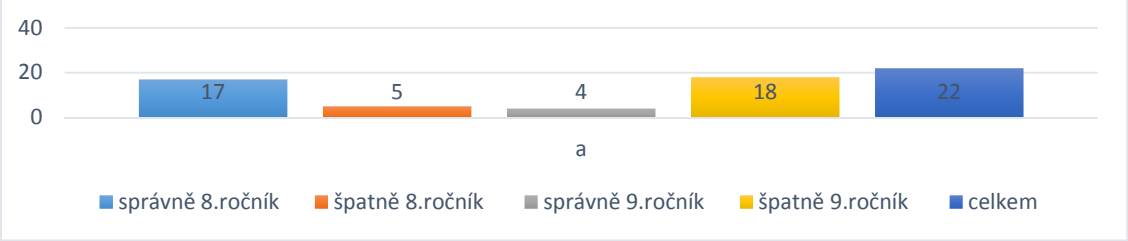

20) 3 stupně povodňové aktivity jsou:

a) stav spánku, pohotovosti, ohrožení

b) stav spánku, bělosti, výstrahy

c) stav bdělosti, pohotovosti, ohrožení

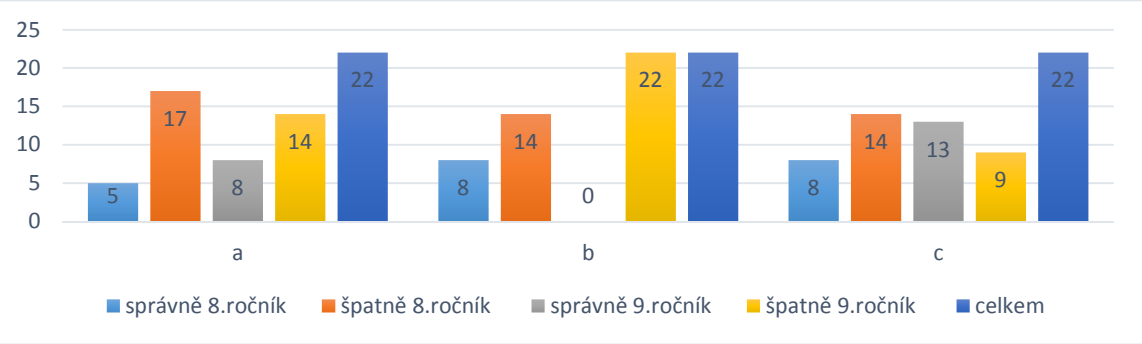

21) Co dělat v případě evakuace? (Odpovědi ANO, NE)

a) připravit evakuační zavazadlo ANO/NE

b) okamžitě po vyhlášení opustit byt ANO/NE

c) volat tísňové linky ANO/NE

d) připravit zvířata na evakuaci ANO/NE

e) vypnout el. proud a spotřebiče ANO/NE

f) poslouchat pokyny hasičů ANO/NE

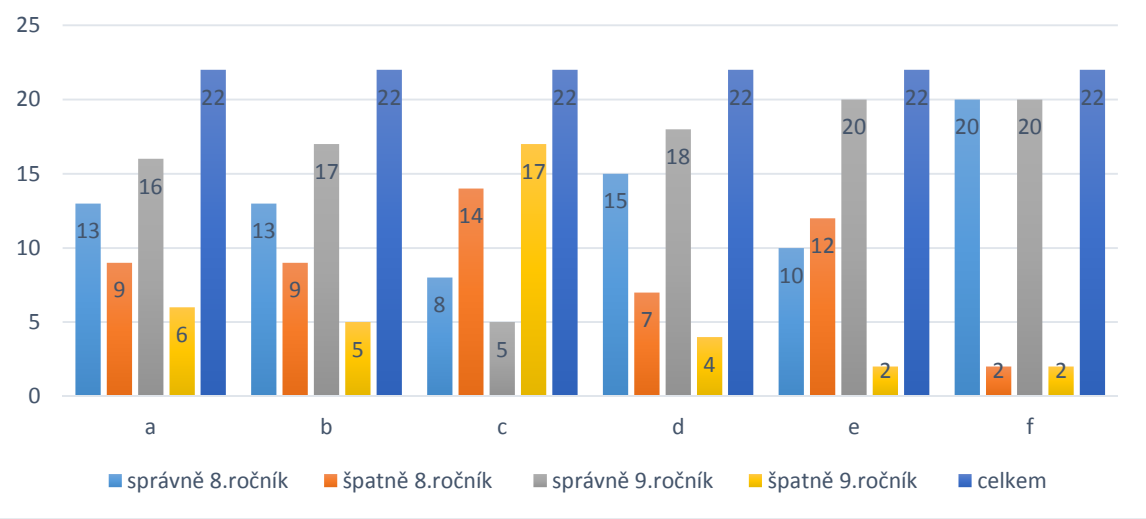

22) Co by sis zabalil do evakuačního zavazadla?

23) Jak se jmenuje stupnice síly větru?

a) Beaufortova

b) Boorova

c) Brockova

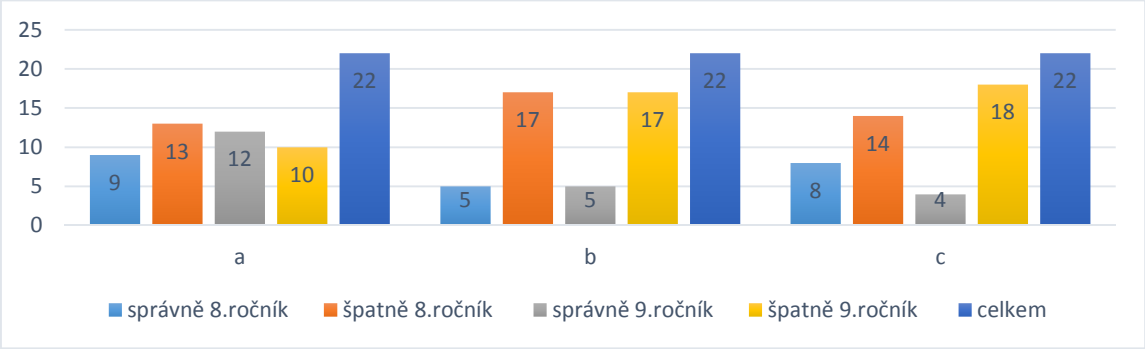

24) Seřaď pojmy od nejslabšího po nejsilnější (označ číselně 1,2,3,4,5):

bezvětří, vichřice, vánek, orkán, vítr

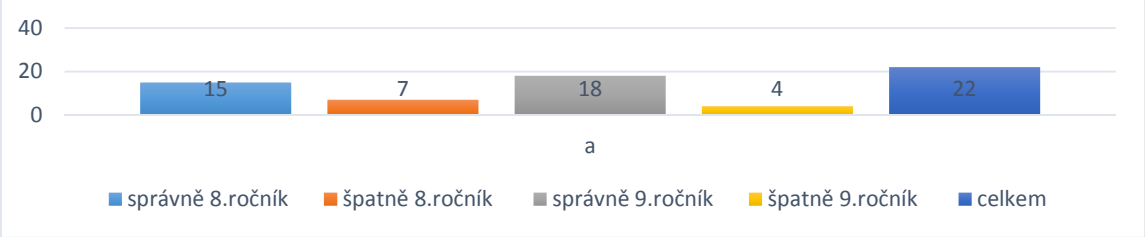

25) Tísňová linka hasiči:

a) 150

b) 155

c) 158

d) 112

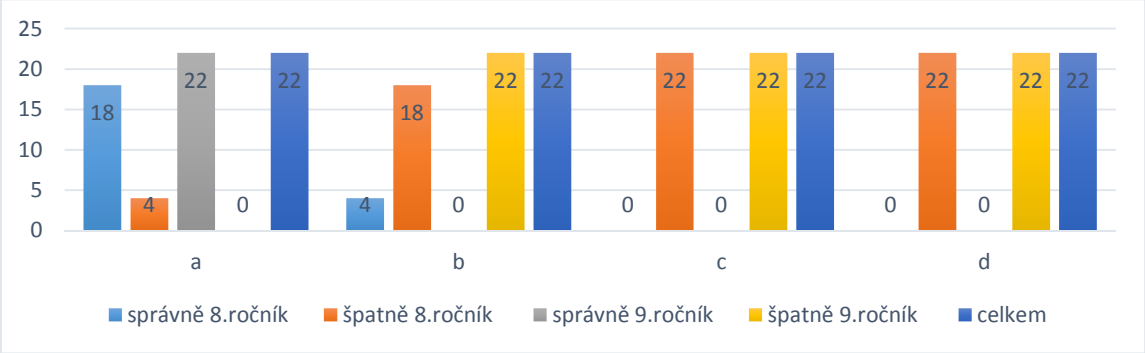

26) Tísňová linka policie:

a) 150

b) 155

c) 158

d) 112

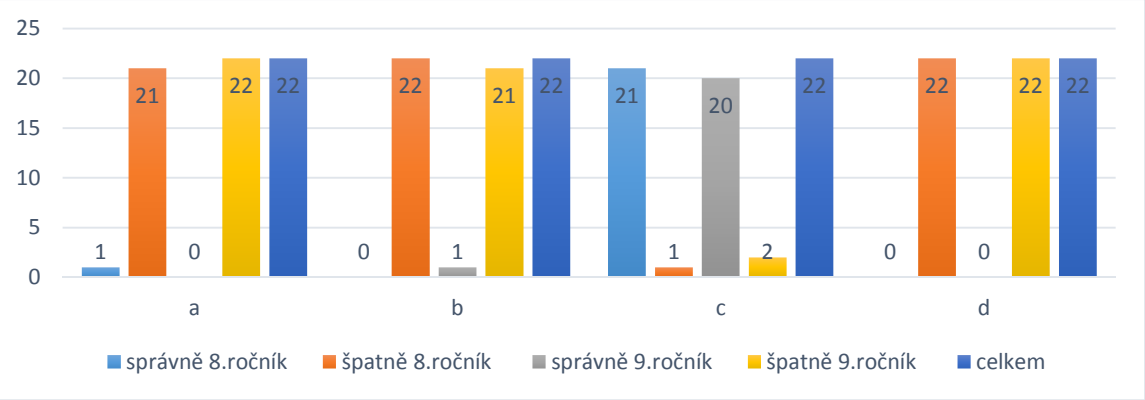

27) Tísňová linka mezinárodní:

a) 150

b) 155

c) 158

d) 112

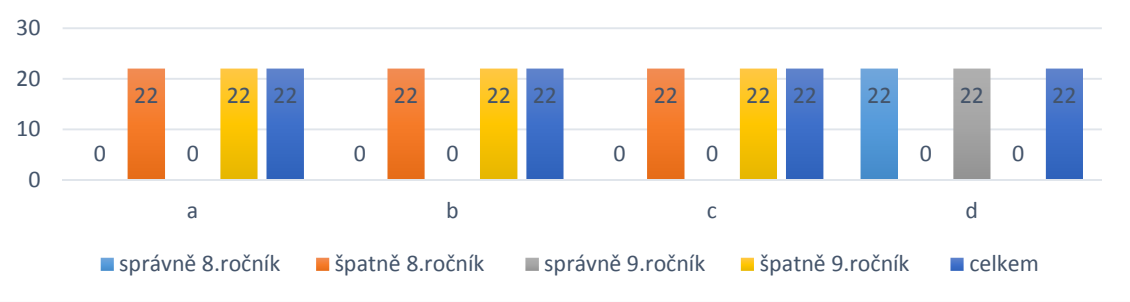

28) Tísňová linka záchranná služba:

a) 150

b) 155

c) 158

d) 112

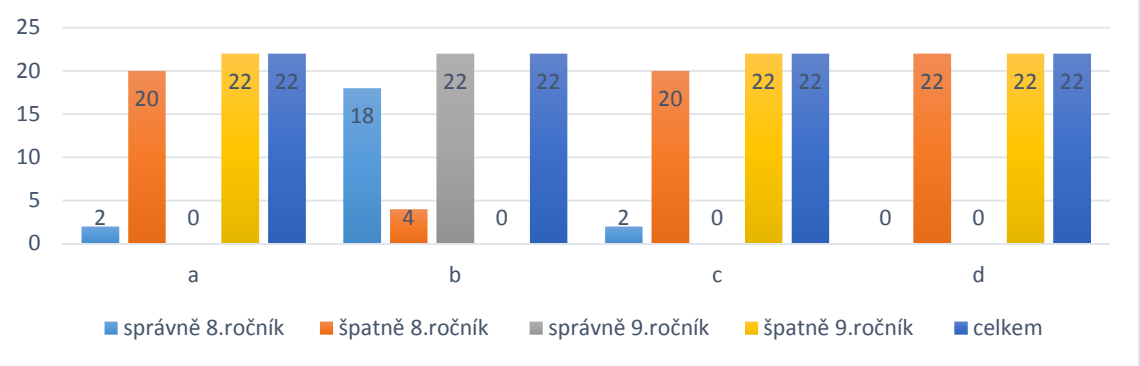

29) Co dělat v případě požáru?

a) snažit se ho uhasit ANO/NE

b) utéct rychle pryč bez vyhlášení poplachu ANO/NE

c) zavolat hasiče ANO/NE

d) po příjezdů hasičů stát v okolí a čekat na případnou pomoc ANO/NE

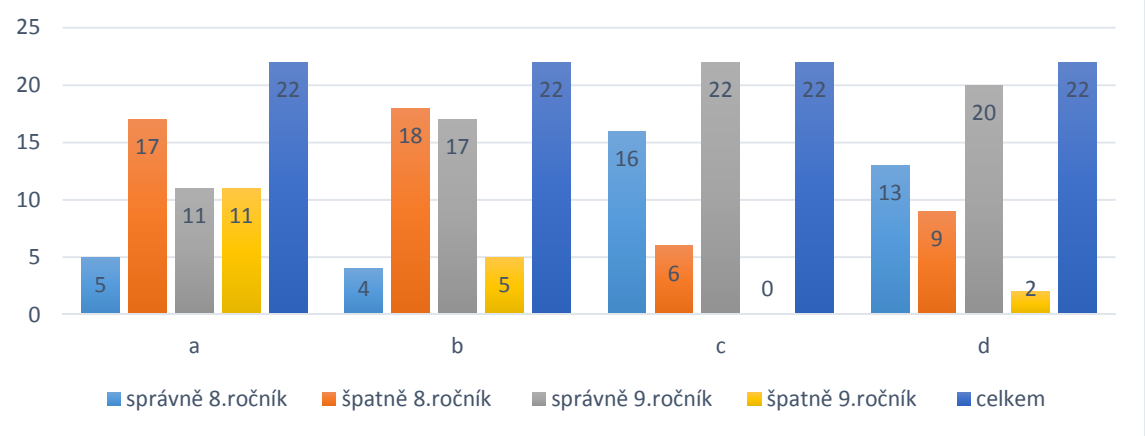

30) Které události řadíme do atmosférických poruch?

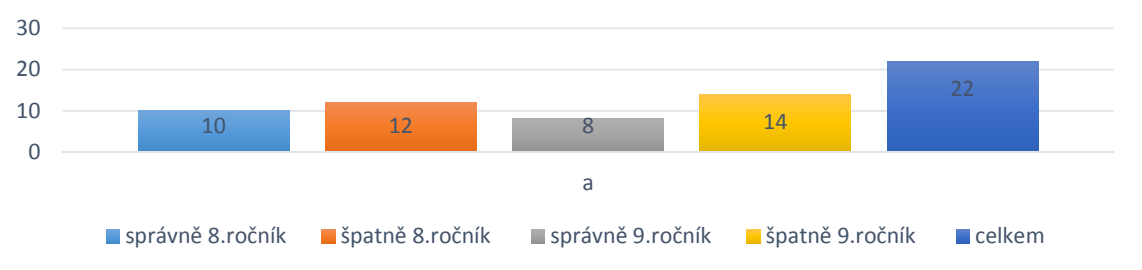

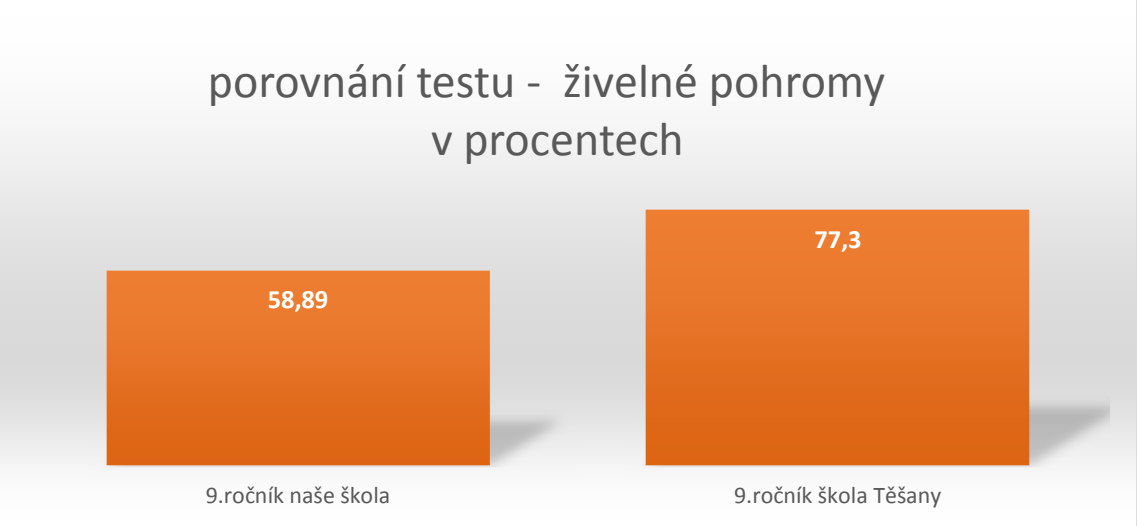

Závěr

V současné době, kdy nás ohrožují nepříznivé události, jak přírodního tak antropogenního charakteru, si uvědomujeme skutečnost, že základním nástrojem k úspěšnému zvládání mimořádných událostí či krizových situací jsou kvalitně připravení odborníci zainteresovaní do oblasti krizového řízení a ochrany obyvatelstva. Tito odborníci předávají získané zkušenosti dál osobám, které jsou dle své profese pedagogický pracovník, studují teorii dané problematiky. Pedagogický pracovník pak předává dále získané informace široké veřejnosti. To znamená nejen dospělým formou školení a mediálních spotů, ale především dětem a mládeži, jakož to nastupující nové generaci. Tímto se vytváří minimálně podvědomí nebo hrubý základ chování v případě ohrožení. Neboť jak bylo psychology vědecky zjištěno, myšlení dospělého člověka při stresových reakcích se uchyluje k primitivním činnostem, jako je únik či boj. Běžný člověk, který není připravený nebo cvičený na mimořádnou situaci, tuto neočekávanou událost řeší primitivně a mnohdy ve zmatku. Škola svou výukovou strukturou zásadní způsobem utváří chování a jednání při mimořádných událostech. Příkladem může být chování žáka při vyhlášení mimořádné události o okamžitém opuštění budovy školy. Správná reakce učitelů, žáků na okamžité organizované opuštění budovy školy na vytýčená místa, či respektování hierarchie činností efektivní evakuace, první pomoci, učinění základních opatření na minimalizaci případných škod či ohrožení zdraví a životů. To jsou důvody snahy naší společnosti o kvalitní výuku ochrany obyvatelstva. S tím souvisí i forma výuky Ochrany obyvatelstva. V současné době je výuka Ochrany obyvatelstva rozptýlena do několika oborů pod, které spadají výukové předměty. V diplomové práci jsem vypracoval přehled zasahujícího učiva ochrany obyvatelstva v jednotlivých předmětech stanovených v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. V práci jsou vyjmenované konkrétní předměty, ve kterých je výuka ochrany obyvatelstva realizována. V souvislosti s tímto výběrem jsem zmínil Novou koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, která je základní pilířovou koncepcí pro další směr a vývoj ochrany obyvatelstva v naší republice. Z této koncepce jsem vyhledal souvislosti s výukovým programem. Koncepcí jsou vytýčené cíle, či úkoly ve vztahu výchovy dětí a mládeže. V práci je také zpracována historie, průběh či vývoj změn ochrany obyvatelstva. Zde je uvedena hybná síla přímé zkušenosti z mimořádné události – havárie či povodní. Brzdícím článkem rozvoje ochrany obyvatelstva jsem uvedl ekonomický rozpočet a malou hodinovou dotaci pro výuku ochrany obyvatelstva. V rámci této práce jsem zjišťoval zájem škol o aprobované učitele ochrany obyvatelstva. Zájem o tyto učitele nebyl. Hlavním důvod takového stavu vidím v tom, že ochrana obyvatelstva se neučí jako samostatný

předmět. Na výuku ochrany obyvatelstva se využívají učitelé předmětů, do kterých je ochrana včleněna. V celé záležitosti efektivnější výuky, jsem vyhledal diplomovou práci zabývající se studií efektivnosti výuky ochrany obyvatelstva. V této práci byla zkušebně provedena bloková výuka části učiva ochrany obyvatelstva. Kontrolním výsledkem či porovnáním blokové výuky a klasické výuky, byly písemné testy u žáků osmé a deváté třídy. Výsledkem bylo zjištění, že bloková výuka byla o dvacet procent efektivnější. Za účelem porovnání výsledků efektivity výuky byla provedena kontrola výstupním totožným písemným testem na jiné základní škole. Testy byly porovnány výsledky odpovědí jednotlivců na jednotlivé otázky, ale také porovnání výsledků osmé a deváté třídy. Předmětem bylo porovnání současné výuky ochrany obyvatelstva s blokovou výukou ochrany obyvatelstva. Výsledné testy jasně ukázali, že efektivnější výukovou metodou je metoda bloková. Rozdíl mezi současnou metodou výuky a projektem blokové výuky byl u prvního měření rozdíl 20 % v efektivnosti a u druhého měření v jiné škole byl průměrně efektivnější o 15,89 %. V testech prováděné na druhé základní škole byli úspěšnější žáci devátého ročníku, a to v obou testech vůči žákům osmého ročníku.

Vzhledem k jednoznačným výsledkům efektivity výuky, bych doporučil vyčlenění samostatného předmětu zvaného Ochrana obyvatelstva do výuky na základních školách. S tím bych dále doporučil navýšení hodinových dotací k tomuto předmětu. U základních škol druhého stupně v stupni od páté do deváté třídy bych navrhoval minimálně jednu hodinu samostatné výuky týdně. S rozšířením výuky je spjato vydáním učebnic pro žáky s danou problematikou v obsáhlejší šíři i s pracovními sešity. Zlepšit informovanost o nabídce dostupných studijních materiálů. Stanovit pravidla užší spolupráce škol a složek IZS tak, aby bylo spolupracováno se všemi školami a ve větší míře v každém ročníku druhé stupně. Rozšířit nabídku vzdělávacích akcí pro vyučující k tématu Ochrany obyvatelstva. Řešit současný nedostatek adekvátních kvalitních pomůcek pro vyučování, jako jsou ochranné masky, lékárničky či cvičné figuríny.

Zpracoval jsem návrhy, které by vedly k zefektivnění výuky Ochrany obyvatelstva, neboť, dle výsledků kontrolních testů vědomostí žáků po blokové výuce byla větší než po výuce v současném systému. V případě zavedení blokové výuky samostatného předmětu Ochrany obyvatelstva by vzrostla poptávka škol po pedagogických pracovnících s aprobací Ochrana obyvatelstva. Proti jsou současné ekonomické a časové dotace na výuku. Nynější stanovená tolerance výuky je zřejmě pro současný bezpečnostní stav v republice a ve světě postačující. Novou hnací silou k samostatnému předmětu Ochrany obyvatelstva bude zřejmě další přímý podnět či hrozba. Touto hrozbou může být pro Evropu migrace islámských uprchlíků, se kterou vidím spojitost s teroristickými útoky, či přelidnění Evropy a s tím související nepokoje nebo

ochrana majetku. Dle mého názoru se jedná o velké skryté nebezpečí. Hovoří se dokonce o hrozbě džihádu pro Evropu. Bude Evropa připravena chránit obyvatelstvo?

Legislativa a referenční seznam

1. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* Praha, 2013

2. MV Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR. *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030.* Praha, 2013

3. Sedláček, M. *Ochrana člověka za mimořádných událostí - Metodická příručka pro 2. stupeň základních škol.* Albra, 2006

4. Herink, J., Balek. V.*Ochrana člověka za mimořádných událostí – Živelné pohromy.* Fortuna, 2002

5. Horská, V., Marádová, E., Slávik, D. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Sebeochrana a vzájemná pomoc.* Fortuna, 2002

6.Mika, O. Padrnos, J. *Zákon o ochraně obyvatelstva. Odborný článek. Konference o ochraně obavatelstva.* Deko, 2013

7. Martínek, B. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – příručka pro učitele základních a středních škol.* Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR. 2003

8.Padrnos, J. *Sociální potřeba koncepčního vzdělávání k ochraně člověka za mimořádných událostí.* Vysoká škola aplikovaného práva, 2011

9. Slávik, D. *Výsledky experimentu na základních a středních školách*. Zpravodaj civilní ochrany, č.1, s. 30-13. 1998

10. Padrnos, J. *Potřeba biodromální koncepce přípravy občanů k jejich ochraně za mimořádných událostí – vojenské rozhledy*. ročník 21 (53) č. 4, s.99-110, 2012

11. Věstník MŠMT ČR. *Pokyny Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy k začlenění tematiky ochrany člověka za mimořádných situací do vzdělávacích programů*, čj. 34776/98-22, č. 6. 1999

12. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Pokyny Ministerstva školství k začlenění problematiky ochrany člověka za mimořádných událostí do vzdělávacích programů a Dodatek k učením dokumentům pro základní školy, střední školy, speciální školy a vyšší školy – ochrana člověka za mimořádných událostí.* č.j. 12050/03-22, Praha. 2003

13. Věstník Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR č. 10-12. *Pokyny pro organizaci civilní ochrany ve školách a školských zařízeních.* 1992

14. Usnesení vlády České republiky č. 126 ze dne 17. března 1993.

Česká školní inspekce. *Zpráva České školní inspekce zaměřená na problematiku ochrany člověka za mimořádný událostí.* Praha. 2004

15. Padrnos, J. *Recenze Revize rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.* Praha MŠMT. 2013

16. <http://www.zachranny-kruh.cz>
17. <http://radyvnouzi.cz/ochrana-obyvatel>
18. <http://is.muni.cz/th/174286/pedf_m/DP_opravena.pdf>

Přílohová část

V dvou níže uvedených přílohách jsou uvedené použité testy, tak jak byly zadávány žákům.

Testové otázky se vztahují k tématu

1. Živelní pohromy
2. Havárie

Příloha č. 1 – zadaný test k tématu Živelní pohromy

Jméno a příjmení:
Třída:

Živelní pohromy

1) Co je to živelní pohroma?
   a) mimořádná událost způsobená přírodními silami
   b) pohroma způsobená nevhodným chováním člověka
   c) obecný název pro přírodní děje

2) Které přírodní děje způsobují živelní pohromy?

3) Nebezpečí živelních pohrom se vyhlašuje varovným signálem všeobecná výstraha, který poznáme podle:
   a) nepřerušovaného tónu po dobu 120sekund
   b) kolísavého tónu sirény po dobu 140 sekund
   c) nepřerušovaného tónu po dobu 160sekund
   d) kolísavého tónu sirény po dobu 180 sekund

4) 3 základní kroky k ochraně při zaznění signálu všeobecná výstraha jsou:
   a) ukrýt se, otevřít okna, vypnout elektrický proud
   b) ukrýt se, zavřít okna a dveře, zapnout rozhlas
   c) ukrýt se, otevřít okna, zapnout rozhlas
   d) vyběhnout ven, ptát se kolemjdoucích co se děje, volat tísňovou linku

5) Při kterých živelních pohromách nevyhledáváme úkryt doma?

6) Jak vzniká zemětřesení?
   a) uvolněním plynů v nitru země
   b) uvolněním plynů na zemském povrchu
   c) uvolněním mechanické energie

7) Co je to epicentrum?
   a) místo vzniku zemětřesení
   b) místo nad vznikem zemětřesení
   c) zemětřesná vlna

8) Kolik stupňů má Mercalliho makroseizmická stupnice a na co se používá?

a) 8, vyjádření množství vody
b) 10, vyjádření síly větru
c) 12, vyjádření síly zemětřesení
d) 14, vyjádření množství sněhu

9) Co je to vulkanismus?

a) sopečná činnost
b) vznik hornin
c) zemětřesení

10) Jaký je rozdíl mezi lávou a magmatem?

a) jedná se o jedno a totéž
b) láva je magma vytékající na zemský povrch
c) magma je láva vytékající na zemský povrch

11) Kolik myslíš, že je dnes na zemi činných sopek?

12) Co uděláte, když vás zastihne zemětřesení v hotelovém pokoji na dovolené? (Křížkem označ: správně – ANO, špatně – NE)

a) utíkáte co nejrychleji na ulici ANO/NE
b) vzdálíte se od oken a skleněných ploch ANO/NE
c) zapálíte oheň pro lepší viditelnost ANO/NE
d) pro rychlejší opuštění budovy použijete výtah ANO/NE
e) schováte se pod silnou desku stolu ANO/NE

13) Co uděláte, když vás zastihne zemětřesení na ulici v autě?

a) vyběhnete z auta a schováte se v nejbližší budově
b) zastavíte a zůstanete sedět v autě
c) co nejrychleji jedete pryč z místa zemětřesení

14) Na vzniku sesuvů půd se velkou měrou nepodílí:

a) člověk
b) přírodní procesy
c) zvířata

15) Jak se nazývá prudký sesuv sněhu?

16) Co uděláte v případě zavalení lavinou? (Odpovědi ANO, NE)

a) co nejrychleji utíkáte po svahu dolů ANO/NE
b) otevřete ústa pro přísun vzduchu ANO/NE
c) vyhrabete vzduchovou bublinu kolem úst a nosu ANO/NE
d) stočíte se do klubíčka ANO/NE
e) uslyšíte –li hlasy, tiše ležíte ANO/NE

17) Jak zjistíte v lavině svoji polohu?

18) Mezi zvláštní povodně řadíme:
a) přívalové deště
b) dlouhodobý déšť
c) protržení hrází

19) Co je to tsunami?

20) 3 stupně povodňové aktivity jsou:
a) stav spánku, pohotovosti, ohrožení
b) stav spánku, bělosti, výstrahy
c) stav bdělosti, pohotovosti, ohrožení

21) Co dělat v případě evakuace? (Odpovědi ANO, NE)
a) připravit evakuační zavazadlo ANO/NE
b) okamžitě po vyhlášení opustit byt ANO/NE
c) volat tísňové linky ANO/NE
d) připravit zvířata na evakuaci ANO/NE
e) vypnout el. proud a spotřebiče ANO/NE
f) poslouchat pokyny hasičů ANO/NE

22) Co by sis zabalil do evakuačního zavazadla?

23) Jak se jmenuje stupnice síly větru?
a) Beaufortova
b) Boorova
c) Brockova

24) Seřaď pojmy od nejslabšího po nejsilnější (označ číselně 1,2,3,4,5):
bezvětří, vichřice, vánek, orkán, vítr

25) Tísňová linka hasiči:
a) 150
b) 155
c) 158
d) 112

26) Tísňová linka policie:
a) 150
b) 155
c) 158
d) 112

27) Tísňová linka mezinárodní:
a) 150
b) 155
c) 158
d) 112

28) Tísňová linka záchranná služba:
   a) 150
   b) 155
   c) 158
   d) 112

29) Co dělat v případě požáru?
   a) snažit se ho uhasit ANO/NE
   b) utéct rychle pryč bez vyhlášení poplachu ANO/NE
   c) zavolat hasiče ANO/NE
   d) po příjezdů hasičů stát v okolí a čekat na případnou pomoc ANO/NE

30) Které události řadíme do atmosférických poruch?

Příloha č. 2 – zadaný test k tématu Havárie

Jméno a příjmení:
Třída:

Havárie

1) Při jakých činnostech může dojít k úniku nebezpečných látek?

2) Které 3 vlastnosti určují nebezpečnost chemických látek?
   a) toxicita, hořlavost, skupenství
   b) bod vzplanutí, bod zkapalnění, skupenství
   c) hořlavost, výbušnost, toxicita

3) Které výbušné látky běžně používáme v domácnostech?
   a) methan, ethan
   b) methan, propan-butan
   c) propan, hexan

4) Jaký je český název pro látky toxické?

5) Ve kterém skupenství jsou látky nejnebezpečnější?
   a) pevné
   b) kapalné
   c) plynné

6) Co rozumíš pod pojmem dráždivé účinky?

7) Které 2 chemické látky jsou hojně využívány na dezinfekci vody, chladicí zařízení na stadiónech?
   a) chlor, amoniak

b) jód, led
c) jód, amoniak

8) Jak poznáte, že cisterna na silnici převáží nebezpečné látky?
a) nelze poznat
b) na cisterně je složení nákladu slovně napsáno
c) pomocí oranžových výstražných tabulí

9) Co znamenají níže uvedené symboly?
a) toxický
b) žíravý
c) výbušný

d) toxický
e) žíravý
f) výbušný

g) toxický
h) žíravý
i) výbušný

10) Nebezpečí živelních pohrom se vyhlašuje varovným signálem všeobecná výstraha, který poznáme podle:
a) nepřerušovaného tónu po dobu 120 sekund
b) kolísavého tónu sirény po dobu 140 sekund
c) nepřerušovaného tónu po dobu 160 sekund
d) kolísavého tónu sirény po dobu 180 sekund

11) 3 základní kroky k ochraně při zaznění signálu všeobecná výstraha jsou:
a) ukrýt se, otevřít okna, vypnout elektrický proud
b) ukrýt se, zavřít okna a dveře, zapnout rozhlas
c) ukrýt se, otevřít okna, zapnout rozhlas
d) vyběhnout ven, ptát se kolemjdoucích co se děje, volat tísňovou linku

12) Jak se chovat v případě havárie? (Odpovědi ANO/NE)

a) jít se podívat na místo havárie ANO/NE
b) okamžitě se ukrýt do horních pater ANO/NE
c) okamžitě opustit budovu ANO/NE
d) okamžitě se ukrýt ve sklepě ANO/NE
e) vypnout el. proud, plyn, spotřebiče ANO/NE
f) sledovat rozhlas, televizi ANO/NE
g) chránit si dýchací cesty a povrch těla ANO/NE
h) co nejvíce se hýbejte na rozproudění krve ANO/NE

13) Které věci byste použili na ochranu:
a) očí
b) hlavy
c) rukou
d) těla
e) nohou
f) dýchacích cest

14) Které tísňové linky (112, 150, 155, 158, nevolám) budeme volat v případě, ţe:
a) vznikl požár
b) došlo ke zranění člověka
c) vidíte zloděje vykrádajícího byt
d) uslyšíte signál všeobecná výstraha

15) Jsou všechny látky jedy?

16) Co je to Kemlerův kód?
a) kód nebezpečnosti
b) kód bezpečnosti
c) kód toxicity

17) Jak poznáme havárii s únikem nebezpečných látek? (Odpovědi ANO/NE)
a) přeprava v neobvyklých obalech ANO/NE
b) zápach ANO/NE
c) mlha ANO/NE
d) akustické jevy ANO/NE
e) panika ANO/NE
f) prudké oteplení ANO/NE
g) nelze poznat ANO/NE

18) Co všechno by mělo obsahovat evakuační zavazadlo?

19) Který plyn vytěsňuje z hemoglobinu kyslík?
a) NO
b) CO
c) CO2

20) Oxid uhelnatý je hořlavý bezbarvý plyn, který:
a) má charakteristický zápach po česneku

b) má charakteristický zápach po desinfekci
c) je bez zápachu

21) Oxid uhelnatý vzniká všude tam, kde:
a) dochází k nedokonalému spalování látek
b) se používá amoniak
c) se topí v kamnech

22) V průmyslu se velmi často využívá chlór. Je to štiplavě zapáchající leptavý plyn:
a) růžové barvy
b) žlutozelené barvy
c) bezbarvý

23) Hlavní nebezpečnost chlóru při přepravě spočívá v jeho:
a) hořlavosti
b) výbušnosti
c) toxicitě

24) Další významná vlastnost chlóru zvyšující jeho nebezpečnost jsou:
a) vysoká reaktivnost
b) mimořádná hořlavost
c) extrémní zápach

25) Jiný název pro amoniak je:
a) čpavek
b) sulfan
c) amónium

26) První příznaky zasažení organismu parami amoniaku jsou:
a) dráždění očí, dráždivý kašel, dušnost
b) modré zbarvení rtů a sliznic
c) zvýšené pocení, smyslové poruchy